

НАЦРТ ТЕКСТ НА ПРЕДЛОГ НА ЗАКОН ЗА КЛИМАТСКА АКЦИЈА (*)

(*) Овој Закон се усогласува со :

- Регулатива (EU) 2018/1999 од 11 декември 2018 за Регулатива (EU) 2018/1999 за управувањето со Енергетската унија и за климатското дејствување, вградена и прилагодаена со Одлуката на министерскиот совет на Енергетската заедница 2021/14/ MC-EpC од 30 ноември 2021 за вградување на регулативата (EU) 2018/1999 во законодавството на енергетската заедница и дополна на анексот 1 од Договорот за основање на заедницата;
- Регулатива за спроведување на комисијата (EU) 2020/1208 од 7 август 2020 година за структура, формат, процеси на поднесување и преглед на информации пријавени од земјите-членки во согласност со Регулативата (EU) 2018/1999 година;
- Директивата 2003/87/EC на Европскиот парламент и Советот од 13 октомври 2013 година што воспоставува систем за тргување со квотите на емисии на стакленички гасови во рамки на Унијата и со која се изменува и дополнува Директивата на Советот 96/61/EC;
- Имплементирачката регулатива на Комисијата (EU) 2018/2067 од 19 декември 2018 за верификација на податоците и за акредитација на ерфикаторите согласно со Директивата 2003/87/EC на Европскиот парламент и Советот; и имплементирачката регулатива на комисијата (eu) 2018/2066 од 19 декември 2018 за следењето и известувањето за емисиите на стакленички гасови согласно со директивата 2003/87/ec на европскиот парламент и советот и амандманската регулатива на комисијата (eu) по 601/2012.

СОДРЖИНА

1. ОПШТИ ОДРЕДБИ	3
2. НАЦИОНАЛЕН КООРДИНАТИВЕН МЕХАНИЗАМ ЗА КЛИМАТСКА АКЦИЈА	12
3. ПЛАНИРАЊЕ ЗА КЛИМАТСКА АКЦИЈА.....	16
III.1 СТРАТЕШКИ И ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ	17
III.2 УСОГЛАСУВАЊЕ НА СЕКТОРСКИТЕ СТРАТЕГИИ СО СТРАТЕШКИТЕ И ПЛАНСКИТЕ ДОКУМЕНТИ.....	21
4. МЕХАНИЗАМ ЗА СЛЕДЕЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ НА ЕМИСИИТЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ, И ДРУГИ ИНФОРМАЦИИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ	25
5. ФИНАНСИРАЊЕ НА КЛИМАТСКА АКЦИЈА.....	37
6. ДОЗВОЛИ	41
7. СЛЕДЕЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА ЕМИСИИТЕ НА СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ ОД СТАЦИОНАРНИ ИНСТАЛАЦИИ И ВОЗДУХОПЛОВНИ АКТИВНОСТИ	46
8. ВЕРИФИКАЦИЈА И АКРЕДИТАЦИЈА.....	54
9. МЕЃУСЕКТОРСКА СОРАБОТКА.....	58
10. НАДЗОР.....	60
11. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ.....	64
12. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ	67

1. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Предмет на уредување

(1) Со овој закон се уредува воспоставувањето на рамка за климатска акција за намалување на емисиите на стакленички гасови во атмосферата и отстранување по пат на природни и други апсорбенти, како и адаптација кон климатските промени.

(2) Рамката за климатска акција кој е предмет на уредување на овој закон, опфаќа:

- планирање на климатската акција и усогласување на стратешките и планските документи од другите сектори со основните плански документи за климатска акција;
- воспоставување на механизам за следење и известување на емисиите на стакленички гасови и отстранувањето по апсорбенти, вклучувајќи го Националниот инвентар и системот за известување за политиките, мерките и проекциите воспоставен со одредбите на овој закон;
- услови за издавање на дозволи за емисии на стакленички гасови за операторите на стационарните инсталации;
- следење и известување за емисии на стакленички гасови од воздухопловни активности;
- мерки за намалување на емисиите на стакленички гасови во определени сектори и адаптација на секторите кон климатските промени; и
- други прашања релевантни за климатска акција.

Член 2

Цели на Законот

(1) Основни цели на овој закон се:

- придонес кон зголемување на напорите за зајакнување на глобалниот одговор кон заканата од климатските промени, согласно долгорочната цел на Договорот од Париз, за одржување на глобалниот пораст на температурата во овој век под 2°C над прединдустриските нивоа и продолжување на напорите за ограничување на зголемувањето на температурата на 1,5°C над прединдустриските нивоа, како и поддршка на заложбите за климатска неутрална Европа;
- воспоставување механизми за следење и известување неопходни за навремено, транспарентно, точно, конзистентно, споредливо и комплетно известување и верификација на информации за специфицирани антропогени емисии на стакленички гасови по извори и отстранување преку апсорбенти, како и преземање на акции за адаптација кон климатските промени;
- воспоставување политики, планирање и преземање на административни мерки, неопходни за ублажување и адаптација кон климатските промени на економичен начин;

- воспоставување на правила со кои ќе се обезбеди ублажување на климатските промени како и обезбедување нивно вклучување во секторските стратешки и плански документи и административни практики за адаптација кон нивните негативните ефекти;

- намалување на емисиите на стакленички гасови со што ќе се придонесе кон постигнување на намалувања кои се сметаат за научно неопходни за да се избегнат негативните ефекти од климатските промени и

- воспоставување рамка за политики, планирање и административни мерки неопходни за да се намалат емисиите на стакленички гасови од изворите, на ниво што се смета за научно неопходно, како и одржување и зајакнување на отстранувањата од апсорбенти, земајќи ги предвид преземените обврски и заложби согласно со меѓународните договори од областа на климатски промени, ратификувани од Република Северна Македонија,

(2) Покрај целите од став (1) од овој член, законот има за цел:

- да го олесни спроведувањето на стратегиите, плановите, политиките и мерките за исполнување на националните цели и долгорочните обврски за намалување на емисиите на стакленичките гасови во согласност со Законот за ратификација на Договорот од Париз (во натамошниот текст: Договорот од Париз),

- остварување на дијалог и соработка за прашањата од областа на енергија и клима на различни нивоа, при што на единиците на локалните самоуправи, граѓанските организации, бизнис заедницата, инвеститорите и други релевантни чинители, како и на јавноста ќе им биде овозможено активно учество во креирањето на различни сценарија согласно политиките за енергија и клима, вклучувајќи ги долгорочните сценарија и процесите на нивна ревизија,

- обезбедување на точност, транспарентност, прецизност, конзистентност, споредливост и опфатност на целите за известување кон Рамковната Конвенција на Организацијата на Обединети нации за климатски промени (во натамошниот текст: Конвенцијата) и Договорот од Париз,

- обезбедување на правна сигурност на инвеститорите и искористување на можностите за економски развој, поттикнување на инвестициите, отворање нови работни места и социјална кохезија.

Член 3

Примена на законот, супсидијарна примена на други закони и примена на меѓународните норми

(2) За регулирање на прашањата за пристап до информации кои се однесуваат на животната средина и учество на јавноста во донесувањето на одлуките, се применуваат одредбите од Законот за животната средина, доколку со овој закон не е уредено поинаку.

(3) На постапките утврдени со овој закон се применуваат одредбите од Законот за општата управна постапка, доколку со овој закон поинаку не е уредено.

(4) На постапките за вршење инспекциски надзор утврдени со овој закон, се применуваат одредбите од Законот за инспекциски надзор во животната средина и Законот за инспекциски надзор, доколку со овој закон поинаку не е уредено.

(5) Покрај одредбите од овој закон, за климатските акции се применуваат и одредбите од ратификуваните меѓународните договори со кои се уредуваат сите прашања од областа на климатските промени.

Член 4

Јавен интерес

(1) Ублажувањето на климатските промени преку намалување на емисиите на стакленички гасови, како и адаптацијата кон нивните непожелни ефекти, се мерки и активности од јавен интерес.

(2) Во согласност со ставот (1) на овој член, органите на државната управа, како и општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје, се должни:

- да усвојат политики и мерки согласно со овој закон и согласно прописите со кои се регулираат секторите кои можат да емитираат или апсорбираат стакленички гасови, особено секторите енергетика, индустриски процеси и употреба на производи, транспорт, земјоделство, шумарството, користењето на земјиште и управување со отпадот;
- да ги усогласат своите политики и мерки со целите на Долгорочната стратегија за климатска акција и акцискиот план на Република Северна Македонија од членот 16 од овој закон и со интегрираниот план за енергија и клима донесен согласно прописите за енергетика;
- редовно да ги пријавуваат своите политики и мерки во системот за политики, мерки и проекции на начин и постапка пропишани со овој закон;
- да соработуваат со органот на државна управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина (во натамошниот текст: Министерството) и други одговорни органи согласно со одредбите на овој закон кои се однесуваат на следење и известување за спроведувањето на стратегиите, политиките и мерките кои се однесуваат на климатските акции;
- да ги достават до Министерството податоците за активностите со кои се регулираат секторите што може да емитираат или апсорбираат стакленички гасови, особено податоците за активностите од енергетиката, индустриските процеси и употребата на производи, транспортот, земјоделството, шумарството, користењето на земјиштето и управувањето со отпадот;
- на Министерството да му обезбедат пристап до сите други податоци кои се потребни за следење и известување за емисиите на стакленички гасови и отстранувањето преку апсорбенти согласно овој закон;
- извештаите изработени согласно одредбите на овој закон да ги направат достапни на увид на јавноста и
- активно да учествуваат и иницираат дијалог на различни нивоа за прашањата од областа на енергијата, климатската акција и адаптацијата кон климатските промени, преку активно учество и дискусија за различните сценарија од енергетските и климатски политики и дискусија за мерките и активностите за адаптација кон климатските промени со обезбедување на учество на сите засегнати страни низ транспарентен процес на консултација согласно со прописите за учество на јавноста од областа на животна средина.

Член 2

Дефиниции

Одделни изрази, употребени во овој закон го имаат следново значење:

- 1) „Конвенција” е Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени, вклучувајќи ги и нејзините Прилози, ратификувана со Закон;
- 2) „Договор од Париз“ е Договорот од Париз кон Конвенцијата ратификуван со Закон;
- 3) „Протокол од Кјото” е Протоколот од Кјото кон Конвенцијата, ратификуван со Закон;
- 4) „Климатска акција” се сите политики и мерки за ублажување на климатските промени и адаптација на непожелните ефекти од климатските промени;
- 5) „Адаптација” се политики и мерки што ги предвидуваат непожелните ефекти на климатските промени и делуваат за да се спречи или минимизира штетата, истовремено користејќи ги потенцијалните можности;
- 6) „Ублажување” се политики и мерки за намалување или спречување на емисијата на стакленички гасови;
- 7) „Јавност” е јавноста дефинирана во согласност со Законот за животната средина;
- 8) „Одлука според Конвенцијата” е одлука усвоена од страна на надлежните тела на Конвенцијата;
- 9) „Стакленички гасови” се антропогени емисии на гасови според изворот и на отстранувањето преку апсорбенти на: јаглерод диоксид (CO_2), метан (CH_4), диазот оксид (N_2O), флуоројагледороди (HFCs), HFC-23 CHF_3 — HFC-32 CH_2F_2 — HFC-41 CH_3F — HFC-125 CHF_2CF_3 — HFC-134 CHF_2CHF_2 — HFC-134a CH_2FCF_3 — HFC-143 CH_2FCHF_2 — HFC-143a CH_3CF_3 — HFC-152 $\text{CH}_2\text{FCH}_2\text{F}$ — HFC-152a CH_3CHF_2 — HFC-161 $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{F}$ — HFC-227ea $\text{CF}_3\text{CHF}_2\text{CF}_3$ — HFC-236cb $\text{CF}_3\text{CF}_2\text{CH}_2\text{F}$ — HFC-236ea $\text{CF}_3\text{CHFCHF}_2$ — HFC-236fa $\text{CF}_3\text{CH}_2\text{CF}_3$ — HFC-245fa $\text{CHF}_2\text{CH}_2\text{CF}_3$ — HFC-245ca $\text{CH}_2\text{FCF}_2\text{CHF}_2$ — HFC-365mfc $\text{CH}_3\text{CF}_2\text{CH}_2\text{CF}_3$ — HFC-43-10mee $\text{CF}_3\text{CHFCHF}_2\text{CF}_3$ или ($\text{C}_5\text{H}_2\text{F}_{10}$) перфлуоројагледороди (PFCs): PFC-14, перфлуорометан, CF_4 — PFC-116, перфлуороетан, C_2F_6 — PFC-218, перфлуоропропан, C_3F_8 — PFC-318, перфлуороциклобутан, $\text{c-C}_4\text{F}_8$ — перфлуороциклопропан $\text{c-C}_3\text{F}_6$ — PFC-3-1-10, перфлуоробутан, C_4F_{10} — PFC-4-1-12, перфлуоропентан, C_5F_{12} — PFC-5-1-14, перфлуорохексан, C_6F_{14} — PFC-9-1-18, $\text{C}_{10}\text{F}_{18}$, сулфур хексафлуорид (SF_6) и азот трифлуорид (NF_3), кои се испуштаат на територијата на Република Северна Македонија.
- 10) “МПКП” е Меѓувладиниот панел за климатски промени, основан од Програмата на Обединетите нации за животна средина и Светската метеоролошка организација, и одобрен од Генералното собрание на Обединетите нации;

- 11) “Упатства на МПКП” се документи усвоени, ажурирани и надополнети од страна на МПКП, кои се користат за известување во согласност со Конвенцијата и Одлуките донесени во рамки на Конвенцијата;
- 12) “Отстранување” значи антропогено отстранување на стакленички гасови од атмосферата преку апсорбенти;
- 13) “Апсорбент” е секој процес, активност или механизам што отстранува стакленички гасови, аеросоли или прекурсори на стакленички гасови од атмосферата;
- 14) „Национален систем за инвентар“ е систем од институционални, правни и процедурални постапки утврдени на национално ниво за оценување на антропогени емисии според извори и отстранувања преку апсорбенти за стакленичките гасови и за известување и архивирање на информациите за инвентарите;
- 15) „Индикатор“ е квантитативен или квалитативен фактор или варијабла, кои придонесуваат за подобро разбирање на напредокот во спроведувањето;
- 16) „Клучни индикатори“ се индикаторите за постигнатиот напредок во однос на петте димензии дефинирани со законодавството на Европската Унија
- 17) „Инсталација” е стационарна техничка единица во која се изведуваат една или повеќе активности пропишани со овој закон, како и други директно поврзани активности кои се технички поврзани со активностите извршени на локацијата, а кои би можеле да имаат ефект на емисии и загадување;
- 18) „Оператор” е лицето кое управуваа или ја контролира инсталацијата или, лицето на кое му е делегирана одлучувачка економска моќ над техничкото функционирање на инсталацијата доколку тоа е во согласност со позитивните прописи;
- 19) „Дозвола за емисија на стакленички гасови” значи дозвола издадена во согласност со членовите 43 од овој закон;
- 20) „Емисии” се антропогени емисии на стакленички гасови во атмосферата, по извори;
- 21) „Извор” е секој процес, активност или механизам што ослободува стакленички гас, аеросол или прекурсор на стакленички гас во атмосферата;
- 22) „Емисии на согорување” се емисии на стакленички гасови кои настануваат при егзотермичка реакција на гориво со кислород;
- 23) „Обезбедување квалитет“ е планиран систем на постапки за преглед со цел да се осигури дека се исполнети целите за квалитет на податоците и дека најдобрите процени и информации се пријавени за да се поддржи ефикасноста на програмата за контрола на квалитетот и да им се помогне на земјите членки;
- 24) „Контрола на квалитет“ е систем од рутински технички активности за мерење и контрола на квалитетот на собирањето информации и процени со цел обезбедување интегритет, точност и комплетност на податоците, при што се идентификуваат и се отстрануваат грешките и пропустите, се документираат и архивираат податоците и другите користени материјали и се води евиденција за сите активности за обезбедување на квалитетот;

- 25) „Технички корекции“ се приспособувања на оценувањата од Националниот инвентар на стакленички гасови направени во контекст на прегледот извршен во согласност со одредбите на овој закон, кога доставените податоци се нецелосни или се изготвени на начин кој не е во согласност со усвоените правила или упатства и кои се наменети да ги заменат првично доставените процени;
- 26) “Податоци за активности” се податоци за обемот на активности на луѓето што резултираат со емисии или отстранување што се случува во даден период. Тие се специфицирани според методите на инвентаризација што се потребни за да се завршат проценките за емисиите;
- 27) „Политики и мерки“ се инструменти што придонесуваат за исполнување на целите на интегрираните национални планови за енергија и клима и/или за спроведување на обврските од Конвенција, што може да ги вклучи и тие што немаат ограничување и намалување на емисиите на стакленички гасови или промена на енергетскиот систем како примарна цел;
- 28) „Постојни политики и мерки“ се спроведени политики и мерки, како и донесени политики и мерки;
- 29) „Спроведени политики и мерки“ се политики и мерки кои се во сила на датумот на доставување на интегрираниот Национален план за енергетика и клима од член 14 од овој закон или интегрираниот Национален извештај за напредок во енергетиката и климата изготвен согласно прописите за енергетика;
- 30) „Донесени политики и мерки“ се политики и мерки кои се усвоени од надлежните органи на Република Северна Македонија до датумот на доставување на интегрираниот Национален план за енергија и клима од членот 14 од овој закон или интегрираниот Националниот извештај за напредок во областа на енергетиката и климата изготвен согласно прописите за енергетика и согласно кој постои јасна обврска да се продолжи со спроведувањето;
- 31) „Планирани политики и мерки“ се опции за кои се разговара и кои се предвидени да се донесат и спроведат по датумот на доставување на интегрираниот Национален план за енергија и клима од членот 14 од овој закон или на интегрираниот Национален извештај за напредок во областа на енергетиката и климата изготвен согласно прописите за енергетика;
- 32) „Систем за политики и мерки и проекции“ е систем од институционални, правни и процедурални постапки утврдени за известување за политиките, мерките и проекциите за антропогени емисии според извори и отстранувања преку апсорбенти на стакленичките гасови предмет на уредување на овој закон.
- 33) „Проекции“ се проекции за антропогени емисии на стакленички гасови од извори и отстранувања преку апсорбенти или од промени во енергетскиот систем, вклучително барем квантитативни процени за четири последователни идни години каде што годината непосредно по година на известување завршува на 0 или 5;

- 34) „Проекции без мерки“ се проекции за антропогени емисии на стакленички гасови според извори и отстранувања преку апсорбенти од кои е исклучено влијанието на сите политики и мерки што се планирани, прифатени или спроведени по годината дефинирана како појдовна точка за соодветното предвидување;
- 35) „Проекции со мерки“ се проекции за антропогени емисии на стакленички гасови според извори и отстранувања преку апсорбенти во кои е вклучено влијанието во однос на намалувањето на емисиите на стакленички гасови или промените во енергетскиот систем, од политиките и мерките кои се прифатени и спроведени;
- 36) „Проекции со дополнителни мерки“ се проекции за антропогени емисии на стакленички гасови според извори и отстранувања преку апсорбенти во кои е вклучено влијанието во однос на намалувањето на емисиите на стакленички гасови или промените во енергетскиот систем, од политиките и мерките кои се прифатени и спроведени за да се ублажат климатските промени, како и политиките и мерките кои се планирани за таа цел;
- 37) „Лице“ е физичко или правно лице;
- 38) „Оператор на воздухоплов“ е лицето што управува со воздухопловот во време кога воздухопловот врши воздухопловна активност определена со овој закон, или доколку лицето не е познато или не е идентификувано од сопственикот на воздухопловот, сопственикот на воздухопловот. Пилотот на воздухопловот согласно прописите за воздухопловство, не се смета за оператор на воздухопловот;
- 39) „Комерцијален оператор на воздухоплов“ е оператор кој, за надомест, обезбедува редовни или нередовни услуги на воздушен транспорт за јавноста, за превоз на патници, товар или пошта;
- 40) „Акредитација“ е атестирање од страна на тело за акредитација дека верификаторот ги исполнува условите поставени со хармонизираните стандарди да врши верификација на извештајот на операторот или на операторот на воздухоплов, согласно со овој закон;
- 41) „Верификација“ се активности извршени од верификаторот за издавање на извештај за верификација;
- 42) „Верификатор“ е лице што врши активности на акредитирано од страна на тело за акредитација;
- 43) „Документација за интерна верификација“ е целокупната интерна документација што верификаторот ја составува за да ги евидентира сите документирани докази и оправдување на активностите што се спроведени за верификација на извештајот на операторот или на операторот на воздухоплов;
- 44) „Неусогласеност“ постои доколку:
- за целите на верификување на Извештајот на операторот за годишните емисии, секое постапување или непостапување на операторот што е спротивно на дозволата за емисии на стакленички гасови и условите од планот за следење одобрен од Министерството;

- за целите на верификување на емисијата на операторот на воздухоплов, секое постапување или непостапување на операторот на воздухоплов што е спротивно на условите во планот за следење одобрен од Министерството и
- за целите на акредитација, секое постапување или непостапување од страна на верификаторот што е спротивно на условите пропишани со овој закон и Законот за акредитација.

Член 3

Начела за климатската акција

(1) Начелата за заштита на животната средина утврдени во Законот за животната средина, соодветно се применуваат и на климатските акции.

(2) Покрај начелата од ставот (1) од овој член, климатската акција се заснова и на:

- **Начелото на сеопфатност** - при усвојување на политики, стратегии, програми, планови и општи правни акти кои се однесуваат на прашања кои не се поврзани со климатската акција, во рамки на нивните надлежности, органите на државната управа и другите јавни органи, општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје се должни да ги земат предвид нивните влијанија врз климатските промени, при што за да придонесат кон постигнување на целите на овој закон при нивното усвојување се оценува влијанието врз здравјето на луѓето, благосостојбата и квалитетот на животот на луѓето, здравјето и добросостојбата на другите живи организми, како и нивното преживување, промоција на одржливиот економски развој, заштита од негативните влијанија на климатските промени, како и здравјето и благосостојбата на другите живи организми;

- **Начело на регионална и меѓународна соработка** - органите на државната управа се должни да обезбедуваат соработка и солидарност во решавањето на регионалните, глобалните и меѓународните прашања за климатските промени, особено склучување меѓународни договори, остварување соработка со други земји во однос на подготовката и спроведување на плановите, програмите и активностите кои влијаат на климатските промени и преку размена на информации поврзани со климатските промени на регионално и меѓународно ниво;

- **Начело на инклузивност** - за климатските акции во земјата, органите на државната управа ќе обезбедат постојан дијалог за различните опции на климатска акција на различни нивоа во општеството со вклучување на единиците на локалната самоуправа, граѓанските организации, бизнис секторот, инвеститорите и другите релевантни засегнати страни преку различни механизми за комуникација и управување;

- **Начело на комплетност** - следењето и известувањето за емисиите на стакленички гасови од стационарни инсталации и воздухопловни активности треба да се врши на начин со кој ќе се обезбедат целосни и точни податоци со кои ќе се опфатат сите емисии на стакленички гасови од изворите на согорување и процесите кои припаѓаат на активностите утврдени во членот 43 од овој закон, и притоа истите не смеат два пати да се пресметуваат. Операторите и операторите на воздухоплови се должни да ги преземаат сите потребни мерки за да обезбедат веродостојни и точни податоци;

- **Начелото на конзистентност, споредливост и транспарентност** - следењето и известувањето за емисиите на стакленички гасови од стационарни инсталации и воздухопловни активности, се врши на начин определен со утврдени методологии за следење и известување одобрени согласно закон. Операторите и операторите на воздухоплови се должни да ги собираат евидентираат, составуваат, анализираат и

документираат податоците од следењето, вклучувајќи ги претпоставките, референциите, податоците за активности и факторите за пресметки, на транспарентен начин кој овозможува нивна потврда и повеќекратно пресметување со цел потврдување на емисиите од страна на верификаторот и надлежните органи;

- **Начелото на постојано подобрување** - операторите и операторите на воздухоплови во нивните последователни следење и известување се должни да ги имаат предвид препораките дадени во извештаите за верификација од членот 66 од овој закон;

- **Начелото на еднаквост и недискриминација** - кога се преземаат климатски акции за климатските промени, субјектите се должни да ги почитуваат и унапредуваат човековите права, правата на ранливите групи и заедниците, заштитата на животната средина и социјалните заштитни механизми, како и еднаквите можности на жените и мажите и

- **Начело за праведна транзиција** е општествено прифатлива и правична транзиција кон одржлива економија со ниска потрошувачка на јаглерод, промени во приватните и јавните инвестиции, обезбедување на поттикнувачки мерки во целиот спектар на политики, земајќи ги предвид негативното влијание кое транзицијата кон економијата со ниска потрошувачка на јаглерод ќе го има врз граѓаните и регионите. Постигнување на намалување на емисиите на стакленички гасови бара зајакнување на ефикасноста и иновативноста, а особено бара создавање на одржливи работни места, вклучително и во високо технолошките сектори кое води кон подобрување на квалитетот на воздухот и јавното здравје.

2. НАЦИОНАЛЕН КООРДИНАТИВЕН МЕХАНИЗАМ ЗА КЛИМАТСКА АКЦИЈА

Член 4

Национален координативен механизам за климатска акција

Националниот координативен механизам за климатска акција го сочинуваат:

- 1) Националниот координативен совет за климатска акција,
- 2) Националниот совет за одржлив развој и
- 3) Научното советодавно тело.

Член 5

Состав на Националниот координативен совет за климатска акција

(1) Националниот координативен совет за климатска акција (во натамошниот текст: Совет) се основа како механизам преку кој ќе се обезбеди давање насоки, мислење и препораки за севкупните климатски акции кои се преземаат на национално ниво, со кои ќе се олесни спроведувањето на климатската акција и ќе се придонесе кон интегрирање на климатските акции во секторските политики, планови и мерки, со особен акцент на интегрирање на енергетските и климатски политики.

(2) Советот во зависност од потребите може да функционира во поширок и потесен состав.

(3) Советот во потесен состав го сочинуваат постојаните членови на Советот.

(4) За постојани членови на Советот се назначуваат:

- 1) Државен секретар на Министерството;
- 2) Државниот секретар на Секретаријатот за европски прашања во Владата;
- 3) Државен секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на економијата и енергетиката (во натамошен текст: органот надлежен за енергетиката);
- 4) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на транспортот и врските (во натамошен текст: органот надлежен за транспортот и врските);
- 5) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството, шумарството и водостопанството;
- 6) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството;
- 7) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на образованието и науката (во натамошен текст: органот надлежен за образованието и науката);
- 8) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на финансиите;

- 9) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на трудот и социјалната политика;
 - 10) Државниот секретар на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на локалната самоуправа
 - 11) Директорот на Управата за хидрометеоролошки работи на Република Северна Македонија;
 - 12) Директор на агенцијата за воздухопловство
 - 13) Директор на Центар за управување со кризи;
 - 14) Директор на дирекција за заштита и спасување;
 - 15) Национален координатор за имплементација на националната платформа за намалување на ризици од несреќи и катастрофи на Република Северна Македонија;
 - 16) претставник од кабинетот на заменик претседателот на Владата задолжен за економски прашања;
 - 17) претставник од Македонската академија на науките и уметностите;
 - 18) тројца претставници од стопанските комори на Македонија;
 - 19) претставник од Здружението на единиците на локалната самоуправа;
 - 20) претставник од невладините организации активни во сферата на климатската акција;
 - 21) одговорното лице за спроведување на Конвенцијата и
 - 22) одговорно лице за род и климатски промени од Министерството за труд и социјална политика.
- (5) Во работата на Советот, претставникот од ставот (2) точка 19) на овој член, покрај другите обврски во Советот, должен е да се грижи и да ги промовира специфичните потреби на младите и ранливите групи кои настануваат како резултат на климатските промени.
- (6) Составот на Советот се утврдува со именување на државните секретари од страна на Владата на Република Северна Македонија. Останатите членови од точките 15),16),17),18) и 21) од овој член се назначуваат на претходно барање на Министерството.
- (7) Повремени членови на советот се претставниците на компании од областа на енергетиката, како и научни и образовни институции. Повремените членови се повикуваат на барање на министерот или член на Советот.
- (8) Работата на Советот во поширок и потесен состав се уредува со Деловникот на работа.

Член 6

Работа на Националниот координативен совет за климатска акција

- (1) Советот работи на седници со кои претседава Министерот.
- (2) Стручните и административно-техничките работи на Советот ги врши Министерството.
- (3) При основање на Советот, се назначува Секретар на Советот од редот на административните службеници од Министерството.

Член 7

Функции на Советот

Советот е надлежен за:

- давање на мислења по предлог прописите за климатските промени како и нивните измени и дополнувања;
- давање насоки и препораки за спроведување на прописите за климатски промени и другите посебни прописи и нивните измени и дополнувања;
- учество во изработка на стратешки и плански документи за климатски акции,
- давање насоки и распределба на задачи за спроведување на планските и стратешките документи, политики и мерки за секторите причинители на емисии на стакленички гасови и ранливи сектори од климатските промени и политики и мерки за адаптација и
- други работи кои произлегуваат од прописите и стратешките и плански документи за климатска акција.

Член 8

Националниот совет за одржлив развој

(1) Со Националниот совет за одржлив развој раководи Претседателот на Владата на Република Северна Македонија или од него назначен заменик претседател на Владата и во него членуваат замениците на претседателот на Владата задолжени за европски прашања, економски политики и инвестиции, како и министрите за животна средина, клима, финансии, енергетика, транспорт, земјоделство, шумарство, водостопанство, труд и социјална политика.

(2) Националниот совет за одржлив развој по потреба се консултира со научното советодавно тело од членот 12 од овој закон.

(3) Националниот совет за одржлив развој по потреба, може да вклучи и други претставници во работата.

Член 9

Советодавно научно тело

Владата, на предлог на Министерството, а за потребите на Советот, може да формира советодавно научно тело со претставници од научни и образовни институции.

Член 10

Соработка на меѓународно и национално ниво

(1) Република Северна Македонија ги следи и спроведува меѓународните обврски кои произлегуваат од Конвенцијата и Договорот од Париз преку изработка и доставување на

т.н. национално утврдени придонеси кон Договорот од Париз и извештаи за унапредена транспарентност согласно динамика и на начин утврден со Одлуките на Конференцијата на страните од Конвенцијата и Договорот од Париз.

(2) Република Северна Македонија во меѓународните преговори во рамките на Конвенција и во процесот на европски интеграции е претставена од Министерството кое е контакт точка на Конвенцијата и водечки надлежен орган на државната управа за климатски промени.

(3) Министерството во соработка со ресорните органи на државната управа, ќе соработуваат со меѓународната заедница во спроведувањето на Конвенцијата и ќе поттикнуваат билатерални и мултилатерални иницијативи насочени кон размена и споделување информации за искуства поврзани со постојното креирање политики и добри практики, кои придонесуваат за развој на економии со ниска потрошувачка на јаглерод, како и поддршка и ширење на мерки поврзани со климата за да:

а) ги интегрираат прашањата за ублажување и адаптација на климатските промени во законодавството, стратегии, планови, програми и проекти, особено во секторите транспорт, енергија, вода, земјоделство и рурален развој, урбан развој и управување со катастрофи;

б) соработуваат во спроведувањето на законодавството, стратегиите, плановите, програмите и проектите за справување со климатските промени;

в) соработуваат во следењето, оценувањето и известувањето за спроведувањето на стратегиите, плановите, програмите и проектите за климатските промени.

(4) Мерките од ставот (3) на овој член имаат за цел да придонесат за:

а) постигнување на долгорочната заложба на земјата за намалување на емисиите на стакленички гасови и зголемување на апсорпцијата од апсорбенти во сите сектори, во согласност со целта поставена во националниот придонес и долгорочната стратегија за климатска акција колку што е можно поефикасно;

б) идентификување соодветни мерки за намалување на ранливоста и зголемување на отпорноста на климатските промени во засегнатите сектори и нивно спроведување;

в) транспарентно и доследно следење на тековниот и планираниот напредок за исполнување на обврските на земјата кон Конвенцијата.

3. ПЛАНИРАЊЕ ЗА КЛИМАТСКА АКЦИЈА

III.1 СТРАТЕШКИ И ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ

Член 11

Основни стратешки и плански документи

- (1) Основните стратешки и плански документи (во натамошниот текст: плански документи) за климатска акција се:
 - 1) Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Стратегија) и Акциски план и
 - 2) Национален план за енергија и клима.
- (2) Националниот план за енергија и клима на Република Северна Македонија од ставот (1) точка 2) на овој член, го усвојува Владата на Република Северна Македонија на предлог на органот надлежен за работите од областа на енергетиката во соработка со Министерството, во постапка утврдена со Законот за енергетика.
- (3) Националниот план за енергија и клима од став (1) точка 2) од овој член, мора да биде во согласност со Стратегијата и со препораките на Енергетската заедница.
- (4) Основните стратешки и плански документи се темелат на начелото за праведна транзиција и сите предложените акции се во насока на негово исполнување.

Член 12

Национални акции за адаптација кон климатските промени

- (1) Националните акции за адаптација кон климатските промени ги вклучуваат:
 - (а) главните цели и институционална рамка за адаптација;
 - (б) проекции за климатски промени, вклучувајќи временски екстремни ситуации, влијанија од климатските промени, процена на ранливост на климатските промени и ризици од климатските промени и клучни климатски опасности;
 - (в) капацитет за адаптација;
 - (г) планови и стратегии за адаптација;
 - (д) рамка за следење и евалуација;
 - (г) остварен напредок во спроведувањето, вклучувајќи добри практики и измени во управувањето.
- (2) Министерството, на секои две години, во тековната година подготвува и поднесува извештај до Секретаријатот на енергетската заедница, во кој се содржани информации за националните акции за адаптација кон климатските промени, спроведените и планираните активности за олеснување на адаптацијата кон климатските промени, информациите наведени во ставот (1) од овој член, како и други информации согласно барањата за известување договорени со Конвенцијата и Парискиот договор.

Член 13

Стратегија

- (1) Стратегијата на предлог на Владата на Република Северна Македонија ја донесува Собранието на Република Северна Македонија.
- (2) Министерството е надлежно за изработка на Стратегијата и ја доставува до Владата на Република Северна Македонија заради разгледување и доставување до Собранието на Република Северна Македонија.
- (3) Со Стратегијата ќе се придонесе кон:
 - исполнување на обврските преземени од Република Северна Македонија во рамки на Конвенцијата за намалување на антропогените емисии на стакленички гасови по извори и за унапредување на отстранувањето преку апсорбенти;
 - исполнување на целите на договорите во рамки на Конвенцијата за одржување на порастот на глобалната просечна температура за да се исполни целта на Договорот од Париз за одржување на порастот на глобалната просечна температура на ниво доста пониско од 2 °C над преиндустриските нивоа и да се продолжи со напорите да се ограничи зголемувањето на температурата на 1,5 °C над преиндустриските нивоа;
 - постигнување на долгорочни намалувања на емисиите на стакленички гасови и унапредување на отстранувањето преку апсорбенти во сите сектори, во контекст на неопходните намалувања според МПКП, за да се намалат емисиите на стакленички гасови на Република Северна Македонија на економичен начин и да се унапреди отстранувањето преку апсорбенти во стремеж да се остварат температурните цели дефинирани во рамки на Конвенцијата за да се постигне рамнотежа помеѓу антропогените извори на емисии и отстранувањето преку апсорбенти на стакленички гасови во најкус можен рок и, како што е соодветно, понатаму да се постигнат негативни емисии;
 - намалување на ранливоста и зголемување на отпорноста на општеството, економијата и екосистемите кон влијанијата на климатските промени и
 - воспоставување висок енергетски ефикасен систем, кој во голема мера се темели на енергија од обновливи извори.
- (4) Стратегијата се донесува за период од десет години, имајќи го предвид идниот развој во оваа област и активностите кои се преземаат за постигнување на климатска неутралност.
- (5) Стратегијата се објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“, и по нејзиното објавување се доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница за објавување на е-платформата на Енергетската заедница.
- (6) Министерството е надлежен орган за спроведување на Стратегијата, како и за следење на исполнувањето на целите на Стратегијата и усогласување на секторските стратегии со Стратегијата.
- (7) За исполнување на обврските од ставот (6) на овој член, Министерството соработува со органите надлежни за подготовка и спроведување на секторските плански документи, и кога е потребно, ја информира Владата на Република Северна Македонија за потребата од ажурирање на Стратегијата во согласност со ставот (8) на овој член.
- (8) По потреба, Стратегијата може да се измени и дополни на секои пет години, на предлог на Владата на Република Северна Македонија.

Член 14

Минимална содржина на Стратегијата

Стратегијата особено содржи:

- 1) преглед и опис на процесот за развој на Стратегијата, вклучувајќи ги правниот и политичкиот контекст;
- 2) проценка на моменталната состојба со емисиите на стакленички гасови, и сценаријата за ублажување на климатските промени во Република Северна Македонија и нивните влијанија, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на вкупните намалувања на емисиите на стакленички гасови и подобрување на отстранувањето со апсорбенти, вклучително и поединечни сектори, меѓу кои и електрична енергија, индустрија, транспорт, секторот за греење и разладување, градежништво (станбено и терциерно), земјоделство, отпад и користење на земјиштето, промена на употребата на земјиштето и шумарство, визијата и севкупната цел на Стратегијата во поглед на намалувањето на емисиите на стакленички гасови по извори и отстранувањето преку апсорбенти и во поглед на развојот отпорен на климатски промени;
- 3) специфични цели на Стратегијата на секторско ниво;
- 4) проекции со постојните мерки и со дополнителни мерки кои определуваат различни насоки на нискојаглеродниот развој, земајќи ги предвид социјалните и економските параметри;
- 5) соодветни политики и мерки потребни за постигнување на ограничувања на емисиите и зајакнување на отстранувањата во поединечни сектори, вклучувајќи ги производството и снабдувањето со електрична енергија, индустријата, транспортот, греењето и разладувањето и секторот на градежништво (станбено и терцијарно), земјоделство, отпад, и користење на земјиштето, промени во користењето на земјиштето и шумарство или за ограничувања и намалување на емисиите на поединечни стакленички гасови како и зголемување на апсорбенти на емисии на стакленички гасови;
- 6) потребни инвестиции и евалуација на придобивките и трошоците на различните насоки на нискојаглеродниот развој;
- 7) идентификација на потребите за постигнување на целите за намалување на емисијата на стакленички гасови на секторско ниво, вклучувајќи и придонес кон целите на стратешки развој на секторско ниво;
- 8) сценарија за климатски промени, проценка на тековните и идните влијанија, ранливост и ризици од климатски промени базирани на проекциите и сценаријата за климатски промени;
- 9) рамка за управување, планирање и акции за адаптација;
- 10) политики и мерки за истражување, развој, иновации, образование и подигање на свеста поврзани со истражување на климатските промени очекувани социо-економски влијанија на мерките за декарбонизација, вклучувајќи,

меѓу другото, аспекти поврзани со макроеконскиот и социјалниот развој, здравствените ризици и придобивки и заштитата на животната средина;

- 11) институционална рамка и план за спроведување, со рамка за следење на степенот на спроведување на јавните политики разработени со Стратегијата;
- 12) клучни показатели за очекуваниот напредок во транзицијата кон економија со ниска емисија на стакленичките гасови, вклучувајќи интензитет на стакленичките гасови, интензитет на CO₂ во бруто домашниот производ, проценки на долгорочните инвестиции;
- 13) поврзаност со другите национални долгорочни цели, планирање и други политики и мерки, и инвестиции
- 14) учество на јавноста во подготвување на стратегијата, и
- 15) други информации релевантни за климатска акција.

Член 15

Акциски план за спроведување на Стратегијата

(1) Владата усвојува Акциски план за спроведување на Стратегијата (во натамошен текст: Акциски план) на предлог на Министерството.

(2) Акцискиот план од ставот (1) на овој член се усвојува за период од 10 години и особено содржи:

- 1) политики и мерки во посебните сектори, кои треба да се спроведуваат за да се постигнат целите на Стратегијата;
- 2) потребните ресурси за спроведување на политиките и мерките од точка 1) на овој став;
- 3) институции одговорни за спроведување на политиките и мерките од точка 1) на овој став и
- 4) рокови и показатели за следење на спроведувањето на поединечните активности, неопходни за спроведување на политиките и мерките.

(3) Акцискиот план може да се измени и дополни кога е неопходно, на предлог на Министерството.

(4) Министерството е должно да го следи спроведувањето на Акцискиот план и кога е потребно, до Владата на Република Северна Македонија да предложи измени и дополнувања или корективни акции.

(5) Акцискиот план во делот за инвентар на емисиите на стакленичките гасови, нивните проекции и мерките за намалување на емисиите на стакленичките гасови е дел од димензијата за декарбонизација во Националниот интегриран план за енергија и клима од членот 14 од овој закон.

(6) Спроведувањето на Акцискиот план во делот на инвентар на емисиите на стакленичките гасови, нивните проекции и мерките за намалување на емисиите на стакленичките гасови се следи преку извештајот за спроведувањето на Интегрираниот план за енергија и клима кој го носи органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на економијата.

(7) Спроведувањето на акцискиот план во делот на акции за адаптација се следи преку спроведување на одредбите од членот 15 став (2) од овој закон.

III.2 УСОГЛАСУВАЊЕ НА СЕКТОРСКИТЕ СТРАТЕГИИ СО СТРАТЕШКИТЕ И ПЛАНСКИТЕ ДОКУМЕНТИ

Член 16

Усогласување на секторските стратегии со Стратегијата, Националниот план за енергија и клима и со националните акции за адаптација

- (1) Секторските стратегии кои придонесуваат за намалување на емисиите на стакленичките гасови во областа на енергијата, транспортот, индустријата, земјоделството, шумарството и управувањето со отпад треба да бидат усогласени и да придонесат за исполнување на целокупните и специфичните цели на Стратегијата и Националниот план за енергија и клима.
- (2) Стратешките цели и планови во секторските политики за адаптација кон климатските промени во областа на водите, шумарството, земјоделството, биолошката разновидност, заштитата на природата, здравјето на луѓето, туризмот, културното наследство и просторното планирање треба да се прилагодуваат и се во согласност и ги следат националните стратешки цели за климатска акција и очекуваните климатски влијанија базирани на проекциите и сценарија за промена на климата.
- (3) Стратешките цели и планови во секторските политики во областа на образованието, истражувањето и развојот, иновациите, социјалната вклученост, животна средина и економскиот развој треба да се прилагодуваат и да ги следат националните стратешки цели за климатска акција.
- (4) Органите на државната управа, општините, општините во градот Скопје и Градот Скопје се должни своите цели, планови и акции да ги прилагодуваат со националните стратешки цели од Стратегијата и Националниот план за енергија и клима од членот 14 став (1) точка 2) од овој закон и националните акции за адаптација од членот 15 од овој закон.
- (5) Органите на државната управа, општините, општините во градот Скопје и Градот Скопје во чија надлежност се секторите од став (2) од овој член можат да развијат секторски плански документи за адаптација кон климатските промени низ широк консултативен процес и со почитување на одредбите за учество на јавноста согласно прописите од областа на животната средина.

III.2.1 Емисии на стакленички гасови од мобилни извори и енергетски сектор

Член 17

Емисии на стакленички гасови од мобилни извори

- (1) Нови возила се пуштаат на пазарот на Република Северна Македонија само доколку ги исполнуваат барањата за емисија на CO₂ согласно ставот (2) на овој член.
- (2) Барањата за емисија на CO₂ од новите возила ги пропишува министерот кој раководи со органот надлежен за економија согласно прописите за возила во кои задолжително се вклучува:

- следење и известување за податоците за регистрација на возила, релевантни за проценка на намалување на емисиите на CO₂ и

- следење и известување за емисиите на CO₂ од возилата.

(3) Возилата може да се продаваат или изнајмуваат само ако се придружени со соодветни информации за потрошувачите за економичноста на горивото и емисиите на CO₂.

(4) Давањето информации за потрошувачката на гориво и емисиите на CO₂ при ставање во промет на нови возила, согласно со ставот (3) на овој член е уредено со прописите за возила.

Член 18

III.2.2 Емисии на стакленички гасови од енергетскиот сектор

(1) Органот надлежен за енергетиката е должен во прописите од областа на енергетиката, енергетската ефикасност и обновливи извори на енергија да промовира мерки за производство на обновлива и/или енергија без јаглерод, како и мерки со кои ќе се обезбеди зачувување и ефикасност на енергијата во сите економски сектори, вклучувајќи ги и енергетските перформанси во зградите и мерки за намалување на емисиите на стакленички гасови и ублажување на нивните влијанија од климатските промени.

(2) Министерот кој раководи со органот надлежен за работите од областа на енергетиката кој е одговорен за развој на интегрираниот план за енергија и клима е должен да соработува со министерот заради интегрирање на прашањата за климатска акција уредени со овој закон.

III.3.3 Емисии на стакленички гасови од горива, производи и супстанции

Член 19

Емисијата на стакленички гасови од горивата

(1) Добавувачите на течни горива, вклучително и биогоривата, ги следат и пријавуваат емисиите на стакленички гасови по единица енергија од нивните горива во текот на нивниот животен циклус. Извештаите за емисиите се предмет на верификација пред нивното доставување до Министерството.

(2) Поблиските правила во врска со механизмот за следење и намалување на емисиите на стакленички гасови од течни горива ги донесува Владата на Република Северна Македонија на предлог на органот надлежен за работите од областа на енергетиката.

Член 20

Супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка

(1) Мерките за заштита на озонската обвивка вклучуваат постепено исфрлање на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка и нивна замена со супстанции и алтернативи погодни за озонот, кои исто така се пријателски настроени кон климата.

(2) На производството, увозот, извозот, пуштање на пазарот на супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка, производи и опрема што ги содржат овие супстанции, се применуваат прописите од областа на животната средина и прописите од областа на хемикалиите.

Член 21

Флуорирани гасови

- (1) За намалување на емисиите на флуорираните гасови (во натамошниот текст „ф-гасови“) кои се користат за замена на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, додека се моќни гасови со ефект на стаклена градина, се донесуваат мерки за спречување, ограничување, употреба, обновување и уништување на ф-гасовите, како и услови за пласирање на пазарот на специфични производи и опрема што содржат или чија работа се заснова на ф-гасови.
- (2) Мерките за намалување и стабилизирање на емисиите на ф-гасови ги донесува Министерот.

III.3.4 Апсорпција, зафаќање и складирање на емисиите на стакленички гасови

Член 22

Апсорпција, зафаќање и складирање на емисиите на стакленички гасови

- (1) Министерството во соработка со органот на државната управа надлежен за работите од областа на земјоделството и шумарството, како и/или соодветните единици на локалната самоуправа, проектира и развива политики и мерки за ублажување на климатските промени во областа на шумарството и земјоделството, заради намалување на емисиите и зафаќање на јаглерод во земјоделството, шумите, другите намени на земјиштето и зачувувањето на екосистемите.
- (2) Мерките од ставот (1) од овој член, врз основа на податоците добиени од системот за следење на шумите, се однесуваат на:
 - борба против сечењето на шумите и деградацијата на шумските екосистеми, и нивно враќање во нивниот поранешен статус, проширување на вегетацијата и содржината на органски јаглерод во земјиштето преку спроведување практики за одржливо управување во земјоделските области;
 - поттикнување на зачувување, одржливо управување со шумите и зголемување на шумските резерви на јаглерод;
 - зајакнување на програмите за одржливо управување и обновување на шумите, мочуриштата и крајбрежните водни екосистеми;
 - постепена вклученост на повеќе екосистеми во плановите за зачувување;
 - зајакнување на борбата против шумските пожари;
 - дизајнирање и обезбедување економски стимулации за апсорпција и зачувување на јаглерод во природни заштитени подрачја и еколошки зачувани зони.
- (2) Единиците на локалната самоуправа на годишно ниво го известуваат органот на државната управа надлежен за работите од областа на шумарството за активностите за сечење и деградација на шумите што се случиле на територијата под нивна надлежност согласно прописите за шумарство.

(3) Органот на државната управа надлежен за работите од областа на шумарството води евиденција за површините кои се предмет на уништување и деградација на шумите поради проширување на земјоделството, претворање во пасишта, развој на инфраструктурата, деструктивна сеча и пожари.

(4) Правилата за пресметка за емисиите и отстранувањето на стакленички гасови што произлегуваат од активностите поврзани со користење на земјиштето, промената на користењето на земјиштето и шумарството и за информациите во врска со активностите ги пропишува Владата на Република Северна Македонија на предлог на министерот, по претходна согласност на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за работите од областа на шумарството.

4. МЕХАНИЗАМ ЗА СЛЕДЕЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ НА ЕМИСИИТЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ, И ДРУГИ ИНФОРМАЦИИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

Член 23

Воспоставување механизам за следење и известување

(1) Со овој закон се воспоставува механизам за следење и известување за емисиите на стакленички гасови по извори и отстранувањето преку апсорбенти на територијата на Република Северна Македонија и други информации релевантни за климатските промени (во натамошниот текст: Механизам за следење и известување).

(2) Механизмот за следење и известување се состои од:

- 1) Националниот инвентар на стакленички гасови и
- 2) Систем за известување за политики, мерки и проекции.

(3) Механизмот од ставот (1) на овој член, треба:

1) да обезбеди навременост, транспарентност, точност, конзистентност, споредливост и комплетност на известувањето според Конвенцијата и Договорот за формирање на енергетската заедница;

2) да овозможи известување и проверка на информациите во врска со обврските на Република Северна Македонија согласно Конвенцијата и Договорот од Париз и одлуките кои произлегуваат од истите и да го оцени напредокот кон исполнување на истите;

3) овозможи следење и известување за сите антропогени емисии на стакленички гасови по извори и отстранување преку апсорбенти и

4) да го оценува напредокот кон исполнување на целите утврдени со планските документи согласно овој закон.

(4) Подеталната содржина на структурата, форматот, начинот на поднесување и ревизија на механизмот за следење и известување ги пропишува министерот.

Член 24

Национален инвентар на стакленички гасови

(1) Со цел евидентирање на емисиите на стакленичките гасови од извори и апсорбенти, се воспоставува Национален инвентар на стакленички гасови.

(2) Националниот инвентар на стакленичките гасови се состои од податоци кои органите и организаците се должни да ги собираат и известуваат за податоците пропишани со закон.

(3) Националниот инвентар на стакленички гасови од членот 26 од овој закон го воспоставува Министерството, а истиот се одржува и редовно ажурира од Македонскиот информативен центар за животна средина при Министерството.

- (4) Одржувањето и ажурирањето на Националниот инвентар на стакленички гасови може да се спроведува и од јавно овластена институција или организација овластена согласно член 38 од овој закон.
- (5) Националниот инвентар на стакленички гасови содржи податоци за активности, применети емисиони фактори, податоци за емисии на стакленички гасови од извори и апсорбенти и други податоци потребни за изработка на извештајот.
- (6) Врз основа на Националниот инвентар на стакленички гасови се изработува национален извештај за инвентарот на стакленичките гасови.
- (7) Изработката на Националниот извештај за инвентарот на стакленичките гасови се врши од страна на Македонскиот информативен центар за животна средина при Министерството или од јавно овластена институција или организација овластена согласно член 38 од овој закон.
- (8) Министерството до 15 јануари во тековната година, подготвува прелиминарен извештај за прелиминарните национален инвентар за претходната година.
- (9) Министерството до 15 март во тековната година, подготвува конечен инвентар на стакленичките гасови, согласно меѓународно прифатени обврски од Договорот од Париз.

Член 25

Информации кои треба да бидат вклучени во националниот инвентар на стакленички гасови

- (1) Информациите потребни за изработка на извештаите од член 27 од овој закон се следните:
 - (а) известување за националните антропогени емисии на стакленички гасови согласно одредбите на овој закон;
 - (б) податоци за антропогените емисии на јаглерод монооксид (CO), сулфур диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO_x) и испарливи органски соединенија, во согласност со податоците кои се веќе пријавени за годината X-2;
 - (в) антропогените емисии на стакленички гасови по извори и отстранување на CO₂ апсорбенти кои произлегуваат од секторот употреба на земјиште и промена на употреба на земјиштето, за годината X-2, во согласност со методологиите утврдени со закон;
 - (г) какви било промени на информациите наведени во точките (а), (б) и (в) за годините помеѓу релевантната базна година или период и годината X-3, наведувајќи ги причините за тие промени;
 - (д) информации за индикаторите за годината X -2, согласно закон;
 - (е) информации за чекорите преземени за подобрување на проценките на инвентарите, особено во областите на инвентарите кои биле предмет на прилагодувања или препораки по стручни прегледи;
 - (ж) фактичката или проценетата распределба на проверените емисии пријавени од операторите на инсталациите по категориите на извори до националниот инвентар

на стакленички гасови и односот на тие проверени емисии со вкупните пријавени емисии на стакленички гасови во тие категории на извори, за годината X-2;

(з) доколку е возможно, резултатите од проверките извршени за конзистентноста на податоците што се користат за проценка на емисиите при подготовката на инвентарите на стакленички гасови, за годината X-2,

(ј) општа проценка на несигурност, општа проценка на комплетноста и сите други елементи од националниот извештај за инвентар на стакленички гасови потребни за да се подготви извештајот за инвентар на стакленички гасови;

(2) Министерството, преку Македонскиот информативен центар или овластена јавна институција или организација согласно член 38 од овој закон, изработува и спроведува План за осигурување на квалитетот и контрола на квалитетот на податоците за потребите на изработка и унапредување на квалитетот на инвентарот на стакленичките гасови.

(3) Министерството, преку Македонскиот информативен центар или овластена јавна институција или организација согласно членот 38 од овој закон ги координира активностите со органите и организациите од членот 29 од овој закон, со цел осигурување на квалитетот и обезбедување на контрола на квалитетот на податоците во согласност со Планот од ставот (2) од овој член.

(4) Органите и организациите од член 29 од овој закон постапуваат по процедурите од Планот од став (2) од овој член и за сите спроведени и планирани измени го известуваат Министерството со соодветно образложение.

Член 26

Органите и организациите задолжени за собирање на податоците

(1) Националниот инвентар на стакленички гасови од член 27 од овој закон, прелиминарен инвентар на стакленички гасови од член 27 став (8) од овој закон и Извештајот за националниот инвентар од член 27 став (6) од овој закон се подготвуваат врз основа на податоците добиени за активностите од секторите енергија, индустриски процеси и употреба на производи, отпад, земјоделство, користење на земјиштето, промена на користењето на земјиштето и шумарството и нивните потсектори, кои согласно посебните закони со кои се регулирани секторите се собираат од надлежните органи и други организации.

(2) Органи и организации кои поседуваат податоци за спроведување на активностите од ставот (1) се:

1) органот на државната управа надлежен за животната средина ;

2) органот на државната управа надлежен за работите од областа на енергетиката;

3) органот на државната управа надлежен за работите од областа на водење на регистарот на возила;

4) органот на државната управа надлежен за работите од областа на земјоделството, шумарството и водостопанството;

5) органот на државната управа надлежен за работите од областа на транспортот и врски;

6) органот на државната управа надлежен за работите од областа на статистиката на Република Северна Македонија;

- 7) органот одговорен за обезбедување услуги за воздушна навигација;
 - 8) органот на државната управа надлежен за работите од областа на хидрометеоролошката дејност;
 - 9) Агенцијата за енергетика на Република Северна Македонија;
 - 10) органот на државната управа надлежен за работите од областа на управување со кризи на Република Северна Македонија;
 - 11) Јавното претпријатие Македонски шуми;
 - 12) органот на државната управа надлежен за работите од областа на храна и ветеринарство;
 - 13) Јавното претпријатие за стопанисување со пасишта;
 - 14) ЕСМ Електрани на Северна Македонија;
 - 15) Единиците на локалната самоуправа;
 - 16) Оператор на регионален систем за управување со отпад и други капацитети за третман на отпад;
 - 17) даватели на услуги за собирање комунален отпад и
 - (18) други иматели на податоци.
- (2) Заради спроведување на активностите од ставот (1) од овој член, органите и организациите кои ги поседуваат потребните информации се должни истите да ги достават до Министерството.
- (3) Содржината на податоците за активностите од ставот (1) на овој член, како и начинот, формата и роковите за нивно доставување до Министерството, ги пропишува Владата на Република Северна Македонија на предлог на Министерството.

Член 27

Употреба на други релевантни податоци-

- (1) За подготовка на Националниот инвентар на стакленички гасови од членот 27 од овој закон, прелиминарен инвентар на стакленички гасови од член 27 став (8) од овој закон и Извештајот за националниот инвентар од член 27 став (6) од овој закон, Министерството користи и податоци за:
- 1) верификувани годишни извештаи за емисии од оператори и оператори на воздухоплови согласно член 67 од овој закон;
 - 2) податоци за ф-гасови на национално ниво;
 - 3) податоци од Регистарот за испуштање и пренос на загадувачки материи воспоставен согласно Законот за животна средина;
 - 4) податоци од Катастарот на загадувачи на воздух воспоставен согласно Законот за квалитет на амбиенталниот воздух;
 - 5) податоци за енергетски статистики собрани согласно прописите за статистика.
 - 6) податоци за создавање на отпад, составот на отпадот и податоци за количината, составот и третманот на комуналните и индустриските отпадни води;

- 7) податоци за земјоделски активности;
- 8) податоци за управување со шуми, користење на земјиштето и промена на користењето на земјиштето
- (2) За потребите за утврдување на Националниот инвентар на стакленички гасови, Министерството, исто така, користи и други јавно достапни податоци.
- (3) За проценка на емисиите при утврдување на инвентарот на стакленички гасови, Министерството врши годишни проверки на усогласеноста на податоците од ставот (1) на овој член.

Член 28

Верификувани годишни извештаи за емисии на стакленички гасови од оператори

- (1) За подготовка на Националниот инвентар на стакленички гасови, операторот на инсталација која врши активност идентификувана согласно прописот од член 44 став (2) од овој закон е должен секоја година до 15 јануари во тековната година, до Македонскиот информативен центар за животна средина да достави верификуван годишен извештај за емисии на стакленички гасови за претходната година, врз основа на план за следењеот за емисии на стакленички гасови.
- (2) Операторот на инсталацијата од ставот (1) од овој член е должен секоја година да подготви план за следење за емисиите на стакленички гасови од инсталацијата.
- (3) Планот за следење за емисии на стакленички гасови од инсталации се подготвува согласно член 32 од овој закон и истиот е предмет на верификација од надлежно верификационо тело согласно членот 67 од овој закон.
- (4) Верификуваниот годишен извештај се подготвува од верификационо тело или субјект, верификуван согласно усвоени меѓународни стандарди за верификација на емисии на стакленички гасови.

Член 29

Минимална содржина на план за следењеот за емисии на стакленички гасови за инсталации

- (1) Планот за следење за емисии на стакленички гасови од инсталацијата како минимум ги содржи следните информации:
- 1) Податоци за инсталацијата
- а) општи податоци за инсталацијата, опис на инсталацијата и активностите кои се спроведуваат во инсталацијата и список на извори на емисиите и изворните текови што треба да се следат за секоја активност што се спроведува во инсталацијата и кои треба да ги исполнуваат следните критериуми:
- опис со кој ќе се гарантира дека не постојат недостатоци во податоците ниту двојно броење на емисиите;
 - едноставен дијаграм на изворите на емисија, изворните текови, местата за земање примероци и мерна опрема мора да се додаде онаму каде што тоа го бара надлежниот орган или кога таквиот дијаграм го поедноставува опишувањето на инсталација или упатување на извори на емисија, извори на струја, мерни инструменти и сите други делови

на инсталацијата релевантна за методологијата за мониторинг вклучувајќи активности и контрола на протокот на податоци и активности;

(б) опис на постапката за управување и доделување на одговорностите за следење и известување во рамките на инсталацијата и за управување со надлежностите на одговорниот персонал;

(в) опис на постапката за редовна евалуација на соодветноста на планот за следење, кој како минимум го опфаќа следново:

- проверка на списокот на извори на емисии, обезбедувајќи комплетност на изворите на емисија и изворните текови и дека сите релевантни промени во природата и функционирањето на инсталацијата ќе бидат вклучени во планот за следење;

- оценување на усогласеноста со праговите на несигурност за податоците за активност и други параметри, каде што е применливо, за применетите нивоа за секој извор на струја и извор на емисија;

- проценка на потенцијалните мерки за подобрување на применетата методологија за следење;

(г) опис на пишаните процедури за активностите на протокот на податоци, вклучувајќи дијаграм каде што е соодветно за појаснување;

(д) опис на пишаните процедури за контролните активности;

(ѓ) доколку постојат, информации за релевантните врски со активностите преземени во рамките на системите за управување со системите за животната средина (ISO 14001:2004) вклучувајќи информации за постапките и контрола поврзани со следење и известување за емисиите на стакленички гасови;

(е) број на верзија на планот за следење за инсталацијата и датумот од кој е таа верзија применлива;

(ж) категоријата на инсталацијата;

(2) Детален опис на методологиите засновани на пресметки каде што се применуваат, кој се состои од следново:

(а) детален опис на применетата методологија заснована на пресметки, вклучувајќи листа на влезни податоци и користени формули за пресметување, листа на нивоа што се применуваат за податоци за активност и сите релевантни фактори за пресметка за секој од изворните текови што треба да се следат;

(б) доколку е применливо и каде што операторот има намера да користи поедноставување за мали и de-minimis изворни текови, категоризација на изворните текови во главни, помали и de-minimis изворни текови;

(в) опис на употребените мерни системи и нивниот опсег на мерење, одредена несигурност и точна локација на мерните инструменти што треба да се користат за секој од изворите што треба да се следат;

(г) доколку е применливо, стандардни вредности што се користат за факторите за пресметка што го означуваат изворот на факторот или релевантен извор, од кој стандардниот фактор ќе се превзема периодично, за секој од изворните текови;

(д) доколку е применливо, список на методи за анализа што треба да се користат за определување на сите релевантни пресметки фактори за секој изворен тек и опис на пишаните процедури за тие анализи;

(f) доколку е применливо, опис на постапката што го поткрепува планот за земање примероци од гориво и материјалите што треба да се анализираат и постапката што се користи за ревидирање на соодветноста на планот за земање примероци;

(e) доколку е применливо, список на лаборатории ангажирани во спроведување на релевантни аналитички процедури и, кога лабораторија не е акредитирана, опис на постапката што се користи за докажување на усогласеноста со еквивалентни барања

4) Детален опис на методологиите засновани на мерење, каде што се применуваат, вклучувајќи го следново:

а) опис на методот на мерење вклучувајќи описи на сите пишани процедури релевантни за мерење и следново:

- формулите за пресметка што се користат за собирање податоци и се користат за одредување на годишните емисии на секој извор на емисија;

- методот за одредување дали може да бидат валидни часови или пократки референтни периоди за секој параметар пресметано и за замена на податоците што недостасуваат;

б) список на сите релевантни точки на емисија за време на типичната работа и за време на рестриктивните и преодните фази, вклучувајќи периоди на дефект или фази на пуштање во работа, дополнети со процесен дијаграм каде што е побарано од надлежен орган;

в) кога протокот на димни гасови е изведен со пресметка, опис на писмената постапка за таа пресметка за секој извор на емисија следен со користење на методологија заснована на мерење;

г) список на сета релевантна опрема, со означување на нејзината фреквенција на мерење, опсег на работа и несигурност;

д) список на применети стандарди и на какви било отстапувања од тие стандарди;

ѓ) опис на писмената постапка за извршување на потврдните пресметки;

е) опис на методот, како CO₂ што произлегува од биомасата треба да се одреди и одземе од измерените емисии на CO₂ и писмената постапка што се користи за таа цел, онаму каде што е применливо;

ж) доколку е применливо и кога операторот има намера да користи поедноставување за помали извори на емисија;

з) категоризација на изворите на емисија на главни и помали извори на емисија;

5) Покрај елементите наведени во точка 4) од овој член, детален опис на методологијата за мониторинг каде емисиите на N₂O се следат, онаму каде што е соодветно во форма на опис на применетите писмени процедури, вклучувајќи опис на следново:

а) методот и параметрите што се користат за одредување на количеството на материјали што се користат во производниот процес и максималното количество материјал што се користи со полн капацитет;

б) методот и параметрите што се користат за одредување на количината на произведен производ како часовен производ, изразена како азотна киселина (100 %), адипинска киселина (100 %), капролактан, глиоксал и глиоксилна киселина на час соодветно;

в) методот и параметрите што се користат за одредување на концентрацијата на N₂O во димните гасови од секоја емисија, изворот, неговиот работен опсег и неговата несигурност и детали за сите алтернативни методи што треба да се применат каде концентрациите паѓаат надвор од опсегот на работа и ситуациите кога тоа може да се случи;

г) методот на пресметка што се користи за одредување на емисиите на N_2O од периодични, несмалени извори на азотна киселина, производство на адипинска киселина, капролактама, глиоксал и глиоксилна киселина;

д) начинот на кој или степенот до кој инсталацијата работи со променливи оптоварувања и начинот на што се врши оперативното управување;

ѓ) методот и сите пресметковни формули што се користат за одредување на годишните емисии на N_2O и соодветните CO_2 вредности на секој извор на емисија;

е) информации за условите на процесот што отстапуваат од нормалното работење, индикација за потенцијалот на фреквенцијата и времетраењето на таквите услови, како и индикација за обемот на емисиите на N_2O за време на отстапувачките услови на процесот, како што е дефект на опремата за намалување;

б) Детален опис на методологијата за следење што се однесува до перфлуоројаглеродите од примарен алуминиум се следи производството, онаму каде што е соодветно во форма на опис на применетите писмени процедури, вклучувајќи го следново:

а) доколку е применливо, датумите на мерење за одредување на факторите на емисија специфични за инсталацијата $SEFCF_4$ или OVC и FC_2F_6 и распоред за идни повторувања на тоа определување;

б) доколку е применливо, протоколот што ја опишува постапката што се користи за одредување на емисијата специфична за инсталацијата фактори за CF_4 и C_2F_6 , покажувајќи исто така дека мерењата биле и ќе се вршат за доволно долго време за да се спојат измерените вредности, но најмалку 72 часа;

в) доколку е применливо, методологијата за определување на ефикасноста на собирање за фугитивни емисии на инсталации за примарно производство на алуминиум;

г) опис на типот на ќелијата и типот на анодата.

7) Детален опис на методологијата за мониторинг која содржи:

а) доколку е применливо, локацијата на опремата за мерење на температурата и притисокот во транспортот мрежа;

б) доколку е применливо, процедури за спречување, откривање и квантификација на настани од истекување од транспортот мрежи;

в) во случај на транспортни мрежи, процедури кои ефикасно обезбедуваат дека CO_2 се пренесува само на инсталациите кои имаат валидна дозвола за емисија на стакленички гасови или каде што емитираниот CO_2 ефективно се следи и е евидентирано

д) доколку е применливо, опис на системи за континуирано мерење што се користат во точките на пренос на CO_2 или N_2O помеѓу инсталациите кои пренесуваат CO_2 или N_2O или методот на определување;

ѓ) каде што е применливо, опис на методот на конзервативна проценка што се користи за одредување на дел од пренесениот CO_2 од биомасата согласно закон

е) доколку е применливо, методологии за квантификација на емисиите или CO_2 ослободени во водената колона од потенцијалните истекувања како и применетите и евентуално приспособените методологии за квантификација за актуелните емисии или CO_2 ослободени во водената колона од истекување.

Член 30

Интегрирано известување за политиките и мерките за стакленички гасови и за проекциите

- (1) Министерството, на секои две години, до 15 март во тековната година, до Секретаријатот на Енергетската заедница доставува извештај за националните политики и мерки или група на мерки за намалување на емисии на стакленички гасови.
- (2) Министерството, на секои две години, до 15 март во тековната година, доставува до Секретаријатот, извештаи за своите национални проекции за антропогени емисии на стакленички гасови по извори и апсорбенти, организирани по гас или група гасови согласно овој закон.
- (3) Националните проекции од ставот (2) од овој член ги земаат предвид сите политики и мерки усвоени на ниво на Енергетската заедница.
- (4) Доколку министерството не достави целосни информации за проекциите, Секретаријатот на Енергетската заедница ќе ги утврди истите, во консултација со Министерството.
- (5) Министерството е должно да го извести Секретаријатот на Енергетската заедница за секоја позначителна промена на информациите наведени во членот 27 од овој закон.
- (6) Министерството извештаите од овој член ќе ги направи достапни на јавноста во електронска форма согласно закон.

Член 31

Информации што треба да се вклучат во извештаите за политиките и мерките

- (1) Извештаите за политиките и мерките од членот 33 став (1) од овој закон содржат информации за:
 - а) опис на националниот систем за известување за политиките и мерките, или за групи од мерки, како и за известување на проекции за антропогени емисии на стакленички гасови според извори и отстранувања преку апсорбенти или информации за какви било промени што се направени на системот;
 - б) ажурирања на Стратегијата, како и податоци за напредокот во спроведувањето на истата;
 - в) информации за националните политики и мерки, или групи мерки, кои водат до ограничување или намалување на емисиите на стакленички гасови според извори или до зголемување на отстранувања преку апсорбенти, претставени по сектори и организирани по вид на гас или група на гасови. Тие информации се однесуваат на и ги вклучуваат:
 - целта на политиката или мерката и краток опис на политиката или мерката;
 - видот на инструментот на политиката;
 - состојбата на спроведување на политиката или мерката или групата мерки;
 - индикатори што се користат за следење и оценување на напредокот;

г) доколку постојат информации, за квантитативни процени на влијанието врз емисиите според извори и отстранувања преку апсорбенти за стакленичките гасови разделени на:

– резултатите од екс анте (претходни) процени на влијанието на поединечни или групи политики и мерки врз ублажувањето на климатските промени. Процените се вршат за период од четири идни години кои завршуваат на 0 или 5 и се непосредно по годината на известување, со разграничување на емисиите на стакленички гасови;

– резултатите од екс пост (последователни) процени врз влијанието на поединечните политики и мерки или групите политики и мерки врз ублажувањето на климатските промени, каде што е достапно, со разграничување помеѓу емисиите на стакленички гасови;

д) достапни процени на предвидените трошоци и придобивки од политиките и мерките, како и процени на направените трошоци и придобивки од политиките и мерките;

ѓ) сите постојни упатувања за процените на трошоците и влијанието на националните политики и мерки кои ги ограничуваат или намалуваат емисиите на стакленички гасови според извори или ги зголемуваат отстранувањата преку апсорбенти и за техничките извештаи на кои се засноваат;

(е) процена за придонесот на политиката или мерката за исполнување на целите на Стратегија од членот 16 од овој закон;

(ж) информации за планираните дополнителни национални политики и мерки, или групи мерки, предвидени со цел ограничување на емисиите на стакленички гасови;

(з) информации во врска со поврзувањата меѓу различните политики и мерки, или групи мерки, доставени согласно точка (в) и начинот на кои тие политики и мерки, или групи мерки, придонесуваат за различни сценарија на проекции.

Член 32

Информации што треба да се вклучат во извештаите за проекциите

(1) Извештаите за проекциите од членот 33 став (2) од овој закон содржи информации за:

а) проекции без мерки, проекции со мерки или проекции со дополнителни мерки доколку се достапни;

б) вкупни проекции на стакленички гасови;

в) влијанието на политиките и мерките при што онаму каде што такви политики и мерки не се вклучени, ќе биде јасно наведено и објаснето;

г) резултатите од анализата на чувствителноста извршена за проекциите и информациите за моделите и користени параметри;

д) сите релевантни референци за проценката и техничките извештаи кои ги поткрепуваат наведените проекции.

(2) Министерството во електронска форма ќе ги направи достапни на јавноста, националните проекции од ставот (1) од овој член и секоја релевантна проценка на трошоците и ефектите од националните политики и мерки за спроведување на политиките релевантни за ограничување на емисиите на стакленички гасови заедно со сите релевантни поткрепени технички извештаи. Проекциите и оценките вклучуваат описи на употребените модели и методолошки пристапи, дефиниции и основни претпоставки.

Член 33

Известување за акции за адаптација

Информациите кои треба да бидат вклучени во извештаите од членот 15 став (2) од овој закон се:

- (а) главните цели, цели и институционалната рамка за адаптација;
- (б) проекции за климатските промени, вклучувајќи временски екстреми, влијанија од климатските промени, проценка на климатската ранливост и ризици и клучни климатски опасности;
- (в) адаптивен капацитет;
- (г) планови и стратегии за адаптација;
- (д) рамка за следење и оценување;
- (ѓ) постигнат напредок во спроведувањето, вклучително добри практики и промени во управувањето.

Член 34

Вклучување во информативниот систем за животна средина и информирање на јавноста

(1) Извештајот за националниот инвентар на стакленички гасови од член 27 од овој закон, извештајот за националните политики и мерки или група на мерки за намалување на емисии на стакленички гасови од член 33 став (1) од овој член и извештаите за национални проекции за антропогени емисии на стакленички гасови по извори и апсорбенти, организирани по гас или група гасови од член 33 став (2) од овој закон се дел од Информативниот систем за животна средина, воспоставен согласно Законот за животна средина.

(2) Министерството, органите на државната управа, општините, општините во градот Скопје и Град Скопје извештаите, планските документи подготвени согласно одредбите на овој закон ги прават достапни на јавноста согласно закон.

(3) Министерството, органите на државната управа, општините, општините во градот Скопје и Град Скопје се должни при подготовка на планските документи да ја консултираат јавноста на начин и во постапка определена согласно прописите за животна средина.

Член 35

Овластување

(1) Министерот може да овласти специјализирана научна организација, образовна институција, институција, компанија за вршење одредени експертски работи во врска со подготовка и одржување на инвентари, проекции и извештаи, како и нивно ажурирањето согласно одредбите на овој закон.

(2) Овластувањето од ставот (1) од овој член може да се даде на субјектите од ставот (1) од овој член доколку како минимум ги исполнува следните услови:

- да имаат изработено најмалку еден (1) извештај за инвентар на стакленички гасови по извори и апсорбенти,

- да имаат изработено најмалку еден плански документ со разработена методологија за политики и мерки за намалување на емисиите на стакленичките гасови,

- да имаат вработено најмалку 3 доктори на технички науки од областите за намалување на емисиите на стакленичките гасови со најмалку 1 меѓународно потврдено ревизор и со најмалку 10 години работно искуство.

(3) За вршење на одредени експертски работи од ставот (1) од овој член, министерот може да овласти и индивидуален експерт доколку има учествувано во исполнување на условите од став (2) алинеја 1 и 2 од овој член.

5. ФИНАНСИРАЊЕ НА КЛИМАТСКА АКЦИЈА

Член 36

Финансирање на механизмот за следење и известување

- (1) Финансирањето на активностите од членот 26 за воспоставување на механизмот за следење и известување се обезбедуваат од Буџетот на државата и од јаглеродниот надоместок од членот 40 од овој закон.
- (2) Општините, општините на градот Скопје и градот Скопје, за изработка на плански документи од областа на акции за адаптација се должни да обезбедат средства од буџетот на своите општини и средства остварени врз основа на меѓународна соработка на програми и проекти, донации од домашни и странски правни и физички лица, фондации и подароци и други извори.

Член 37

Надоместок за јаглерод

- (1) Правните кои вршат дејност односно активност од ставот (3) од овој член и кои испуштаат стакленички гасови при вршење на дејностите, се должни да плаќаат надоместок за емисија на стакленички гасови за секој тон верификуван емитиран јаглероден диоксид или еквивалент на јаглероден диоксид.
- (2) Висината на надоместокот од ставот (1) од овој член се утврдува како процент од пазарната цена на дозволените емисии на Европскиот регулиран пазар, скалесто, започнувајќи не помалку од 2,5% од висината на пазарната цена на дозволените емисии на Европскиот регулиран пазар во моментот на стапување во сила на прописите од овој член. .
- (3) Владата на Република Северна Македонија, на предлог на Министерството во согласност со органот надлежен за работите од областа на енергетиката и органот на државната управа надлежен за работите од областа на финансии ги пропишува:
 - дејностите од кои се создаваат емисии на стакленички гасови и видот на горивата кои подлежат на обврска од ставот (1) на овој член и
 - временската рамка за видот на дејностите за кои е потребно да се плаќа надоместок од ставот (1) од овој член.
- (4) Собраните средства од надоместокот се приход на буџетот на Министерството.
- (5) Собраните средства од надоместокот се користат за финансирање и реализација на:
 - напорите за декарбонизација на економските оператори и намалување на емисиите по единица производ;
 - подобрување на енергетската ефикасност;
 - поддршка на транзицијата кон зелено и одржливо производство и трансформација на енергија;
 - зајакнување на социјалната кохезија и поддршка на регионите со јаглен до транзиција;
 - поддршка на ранливите и енергетски сиромашни потрошувачи;

- програма за изработка на инвентари на стакленички гасови, како и за изработка на извештаи за системот на политики, мерки и проекции;

- реализирање на активности од членот 42 за инвестиции погодни за климата, членот 76 за образование во областа климатски промени, членот 77 информации и јавна свест и член 78 родови аспекти, млади и ранливи групи.

(6) Распределбата на средствата собрани од надоместокот од ставот (1) од овој член се врши врз основа на Годишна програма за финансирање на активностите за климатска акција која ја предлага министерот врз основа на активностите предвидени во планските документи согласно одредбите на овој закон.

(7) Годишната програма за финансирање од ставот (5) на овој член на предлог на министерот за наредната година ја донесува Владата на Република Северна Македонија најдоцна во месец декември во тековната година.

Член 38

Јавен конкурс

(1) Доделувањето на средствата од програмата од член 40 ставот (6) на овој член се врши по пат на јавен конкурс кој го објавува и спроведува Министерството.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член средствата од програмата од член 40 ставот (6) на овој член може да се доделат и со одлука на Владата на Република Северна Македонија на предлог на министерот, во услови на прогласена вонредна состојба.

(3) Јавниот конкурс од ставот (1) од овој член го спроведува Комисија за распределба на средства од климатска акција формирана од министерот.

(4) Комисијата од ставот (3) на овој член е составена од пет члена од кои:

- два претставника од Министерството;

- еден претставник од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на енергетиката и еден претставник од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на финансиите и

- еден претставник од кабинет на заменикот на претседател на Владата на Република Северна Македонија задолжен за економски прашања.

(6) Јавниот конкурс се објавува најдоцна во месец февруари во тековната година во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и во најмалку два дневни весници кои излегуваат на целата територија на Република Северна Македонија, со рок за аплицирање во траење од 30 дена.

(7) Комисијата од ставот (3) на овој член, врз основа на критериумите за доделување на средствата содржани во јавниот конкурс, утврдува предлог за распоредување на средствата во рок од 30 дена од денот на истекувањето на рокот од ставот (6) на овој член и го доставува до министерот.

(8) Врз основа на предлогот од ставот (7) на овој член министерот донесува одлука за распоредување на средствата од јавниот конкурс.

(7) Одлуката од ставот (7) на овој член се објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

Член 39

Промовирање на инвестиции погодни за климата

(1) Органите на државната управа и единиците на локална самоуправа се должни да развиваат политики со кои промовираат инвестиции во јавниот и приватниот сектор кои се климатски отпорни и со ниски емисии на јаглерод, како и ги поттикнуваат претпријатијата, институциите, социјалните групи и поединците да го следат технолошкиот напредок, технолошките иновации, научно-технолошката примена на резултатите, развојот на образованието и индустријата, согласно со одредбите на овој закон и посебните закони со кои се регулира областа.

(2) Органите на државната управа и единиците на локална самоуправа ги ажурираат националните стратешки и плански документи со цел да се промовираат инвестициите во проекти поволни за климата, да се поддржат истражувањата и да се промовираат најдобрите практики во приоритетните области, согласно закон како што се:

а) во областа на производството на енергија (инвестиции во обновливи извори на енергија, дистрибуција, управување со дистрибуција, складирање енергија, производи/технологии кои поддржуваат паметна мрежа, центри за податоци за користење обновливи енергии);

б) во областа на енергетската ефикасност (инвестиции во зелени комерцијални објекти, заеми за стаклена градина, технологии и производи за енергетска ефикасност, технолошки подобрувања);

в) во областа на транспортот (инвестиции во јавен превоз, инфраструктура на електрични возила, шеми и инфраструктури за изнајмување велосипеди, возила со ниски емисии);

г) во областа на водите (инвестиции за отпорност на дожд/атмосферски води, инвестиции за собирање дождовница, третман и рециклирање на водите, адаптација на водни патишта, рециклирање на водата што се користи во одредени сектори (сточарството, фармите на говеда, овци/кози, живина, свињарство, штавење и преработка на кожа));

д) во областа на управувањето со отпад (инвестиции за зафаќање на метан, претворање на отпадот во гориво);

ѓ) во областа на користење на земјиштето (инвестиции во одржливо шумарство и синцири на снабдување, одржливо земјоделство);

е) на полето на адаптација на инфраструктурата (инвестиции во прилагодување на инфраструктурата на зголемен топлински стрес, заштита од поплави).

ж) на полето на зачувување на природата (практики за управување со приспособување за заштитените подрачја, проценка на важноста на биолошката разновидност во однос на капацитетот на екосистемите да се прилагодат на климатските промени, а истовремено обезбедувајќи го нивото на екосистемски услуги, врз кои човечкото општество зависи, проценка и анализа на влијанијата на мерките за прилагодување и ублажување на климатските промени врз биолошката разновидност).

Член 40

Трансфер на технологија/ниско-јаглеродни технологии

(1) Органите на државната управа и единиците на локална самоуправа се должни да:

а) го обесхрабруваат трансферот на застарени технологии, во насока со која ќе се поттикнат научните и технолошките истражувања, како и развојот, трансферот и распоредувањето на технологии, опрема и процеси за намалување на емисиите на стакленички гасови и адаптација со цел да се намали ранливоста на климатските промени, значително подобрување на еколошките перформанси и поддршка на одржливиот развој;

б) поттикнуваат воспоставување меѓународна соработка насочена кон обезбедување помош за пренесување на знаење, техники и вештини за управување, развивање соодветни институции и неопходни мрежи, обезбедување учество на приватни и јавни заинтересирани страни;

в) донесуваат соодветни стандарди и промовираат доброволни договори меѓу телата и организациите кои застапуваат одредени интереси, групи на оператори и специјални оператори и релевантните органи со цел да се стимулира развојот на ефикасни технологии.

(2) Проектите за истражување, иновации, технолошки развој и трансфер на технологија кои се насочени кон исполнување на обврските од ставот (1) на овој член, мора да се во согласност со приоритетите и потребите утврдени со стратешките и планските документи од овој закон.

6. ДОЗВОЛИ

Член 41

Дозвола за емисија на стакленички гасови

(1) Операторот на стационарна инсталација кој со вршење на својата дејност односно активност создава емисии на стакленички гасови, е должен да поседува Дозвола за емисија на стакленички гасови (*во натамошен текст: дозвола*) за дејноста односно активноста на инсталацијата.

(2) Видот на дејностите односно активностите кои создаваат стакленичките гасови, како и видот на стакленичките гасови, ги пропишува Министерот.

Член 42

Дозвола за стакленички гасови и Дозвола за индустриски емисии

(1) Доколку за вршење на активноста односно дејноста, инсталацијата покрај дозвола за емисија на стакленички гасови, треба да поседува и интегрирана еколошка дозвола издадена согласно прописите за индустриски емисии, во тој случај дозволата за емисиите на стакленички гасови и интегрираната еколошка дозвола се издаваат како посебни дозволи.

(2) Дозволата за емисија на стакленички гасови се прибавува под услови, постапка и на начин утврдени со овој закон и истата не е дел од интегрираната еколошка дозвола.

(3) Надлежниот орган за издавање на дозволата од став (2) од овој член е стручниот орган.

(4) Интегрираната еколошка дозвола издадена согласно прописите за индустриски емисии, не содржи граничните вредности за директните емисии на стакленички гасови и истите се предмет на дозволата за емисија на стакленички гасови.

Член 43

Барање за дозвола

(1) Барањето за издавање на дозвола за емисија на стакленички гасови (*во натамошен текст: барање*) го поднесува операторот на стационарна инсталација до стручниот орган.

(2) Барањето од став (1) на овој член содржи опис на:

- 1) инсталацијата и нејзините активности, вклучувајќи ја и технологијата која се користи;
- 2) суровини и помошните материјали, чие користење е веројатно дека доведува до емисии на стакленичките гасови;
- 3) изворите на емисии на стакленички гасови од инсталацијата и
- 4) мерки планирани за следење и известување за емисиите во согласност со одредбите на овој закон и
- 5) нетехничко резиме на податоците од став (1) точка 1) на овој член.

(3) Операторот, заедно со барањето од став (1) на овој член е должен да достави и План за следење на емисиите на стакленички гасови подготвен во согласност со одредбите на овој закон (*во натамошен текст: План за следење*).

(4) Министерот ги пропишува формата и деталната содржина на барањето од став (1) на овој член како и начинот на поднесување на барањето и документите кои се доставуваат во прилог на барањето.

(5) Во рок кој не може да биде подолг од 30 дена од денот на приемот на барањето, стручниот орган, го задолжува барателот да го дополни барањето и ги определува податоците со кои треба да се дополни барањето и во зависност од видот на недостатоците и достапноста на податоците, определува рок за дополнување на барањето кој не може да биде пократок од 15 дена.

(6) Доколку барателот не постапи во согласност со ставот (5) од овој член, стручниот орган со решение го отфрла барањето.

Член 44

Содржина и услови на дозволата

(1) Стручниот орган врз основа на барањето од член 46 од овој закон, ќе издаде дозвола за емисија на стакленички гасови доколку се исполнети условите за издавање дозвола и доколку операторот на инсталацијата е способен за следење и известување за емисиите на стакленички гасови.

(2) Дозволата од став (1) на овој член може да опфати една или повеќе инсталации на истата локација, управувани од истиот оператор, и може да биде издадена за целата инсталација или за дел од неа.

(3) Дозволата од став (1) на овој член содржи:

- 1) име и адреса на операторот;
- 2) опис на активностите и емисиите од инсталацијата;
- 3) план за следење на емисиите на стакленички гасови согласно обврските кои произлегуваат од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон и
- 4) обврска за известување на емисиите на стакленички гасови и детали за обврските за известување.

(4) Стручниот орган во рок од четири месеци од денот на приемот на комплетното барањето издава решение за издавање на Дозволата за емисија на стакленички гасови.

(5) Стручниот орган е должен да воспостави и да води електронски регистар на издадените дозволи за емисија на стакленички гасови и истиот да го направи достапен за јавноста.

(6) Министерот ја пропишува постапката за издавање на дозволата од став (1) на овој член, деталната содржина и формата на дозволата, како и начинот на водење на регистарот од став (5) на овој член.

Член 45

Промени во инсталацијата

Операторот на инсталацијата е должен да го информира стручниот орган доколку настанат планирани промени поврзани со природата или функционирањето на инсталацијата, проширување или значителното намалување на нејзиниот капацитет, како и за промените на операторот на инсталацијата.

Член 46

Промена и обновување на дозволата

- (1) По добивањето на известувањето од членот 48 од овој закон, стручниот орган ги оценува планираните промени. Доколку утврди дека промените значително влијаат врз содржината на дозволата, во рок од 30 дена ќе се известат операторот да достави барање за промена на дозволата.
- (2) Во ситуација кога известувањето на операторот се однесува само на ажурирање на Планот за следење, стручниот орган, може да дозволи измена и дополнување на Планот за следење без промена на дозволата. Во овој случај, стручниот орган ќе го известат операторот да достави изменет и/или дополнет План за следење на емисиите на стакленички гасови за одобрување.
- (3) Доколку е потребна промена во операторот, стручниот орган ќе изврши измена и дополнување на дозволата и регистарот на дозволи со податоци за новиот оператор.
- (4) Во случај на промена на операторот, од став (3) на овој член, правата и обврските што произлегуваат од дозволата се пренесуваат на правниот наследник.
- (5) Доколку операторот не достави барање од став (1) на овој член и барање за ажурирање на Планот за следење од став (2) на овој член, ќе се смета дека операторот се откажал од планираната промена во инсталацијата.
- (6) Стручниот орган редовно, но најмалку на секои пет години од датумот на издавање на дозволата, е должен да ја разгледа дозволата и, доколку смета дека е потребно, го известува операторот да поднесе ново барање согласно став (1) на овој член наведувајќи ги причините за тоа.
- (7) Стручниот орган во случаите од ставот (6) на овој член, е должен да ги разгледува можностите за намалување на емисиите на стакленички гасови врз основа на механизмите и технологиите што се достапни и економски изводливи.
- (8) На промената и обновувањето на дозволата се применуваат одредбите од оваа глава.

Член 47

Затворање на инсталацијата

- (1) Операторот на инсталацијата што поседува дозвола од член 44 на овој Закон, е должен да го известат стручниот орган, најрано 60 дена пред планираниот датум на прекин на активностите односно дејностите што ги извршува инсталацијата.
- (2) Во случај на стечај, стечајниот управник е должен да го информира стручниот орган за планираниот датум на прекин на активностите односно дејностите во инсталацијата.

Член 48

Престанување на важноста на дозволата

- (1) Стручниот орган по приемот на известување од членот 50 од овој закон, донесува решение за престанување на важноста на дозволата.
- (2) Против решението од став (1) на овој член не е дозволена жалба. Против решението, може да се поведе управен спор пред надлежен суд.

(3) Операторот на инсталацијата во рок од два месеци од денот на правосилноста на решението од став (1) на овој член, е должен до стручниот орган да достави Извештај за емисиите на стакленичките гасови подготвен согласно член 63 од овој закон.

Член 49

Емисии од воздухопловни активности

(1) Операторот на воздухоплов е должен да изготви План за следење на емисиите на стакленички гасови од воздухопловна активност, по добивањето на потребното одобрение согласно прописите за воздухопловство.

(2) Операторот на воздухоплов од став (1) на овој член е должен да го достави Планот за следење и потребните придружни документи за одобрување до Министерството најмалку четири месеци пред отпочнување на воздухопловната активност.

(3) По исклучок од став (2) на овој член, операторот на воздухоплов што за првпат врши воздухопловна активност што не можела да се предвиди четири месеци пред активноста, е должен да достави на одобрување План за следење без непотребно одложување, но не подоцна од шест недели по започнување на вршењето на воздухопловната активност.

(4) Во ситуацијата од ставот (3) на овој член, операторот на воздухоплов е должен да достави и соодветно образложение до Министерството за причините зошто Планот за следење не можел да се поднесе четири месеци пред активноста.

(5) Владата на Република Северна Македонија на предлог на Министерството и органот надлежен за транспорт и врски ги пропишува воздухопловните активности за кои е задолжителен План за следење, како и поблиските услови за содржината и формата на Планот за следење согласно со овој Закон, како и специфицираните воздухопловни активности за кои оваа обврска не се применува.

Член 50

Одобрување на План за следење на емисиите на стакленички гасови од воздухопловна активност

(1) Министерството го оценува Планот за следење на емисиите на стакленички гасови од воздухопловна активност со цел да утврди дали е подготвен во согласност со овој Закон и прописите донесени врз основа на овој Закон и дали операторот на воздухопловот е способен да обезбеди следење и известување за емисиите на стакленички гасови во согласност со овој Закон и прописите усвоени врз основа на овој Закон.

(2) Во тек на проценка на Планот за следење од ставот (1) од овој член, Министерството може да побара од операторот на воздухоплов да достави дополнителни информации во определен рок.

(3) Министерството го одобрува Планот за следење од ставот (1) од овој член, најдоцна во рок од четири месеци од приемот на истиот.

(4) Одобрувањето на Планот за следење од ставот (1) од овој член, се издава во форма на решение против које не е дозволена жалба. Против решението, може да се поведе управен спор пред надлежен суд.

7. СЛЕДЕЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА ЕМИСИИТЕ НА СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ ОД СТАЦИОНАРНИ ИНСТАЛАЦИИ И ВОЗДУХОПЛОВНИ АКТИВНОСТИ

Член 51

Следење на емисиите на стакленички гасови од стационарна инсталација и воздухопловни активности

- (1) Операторот е должен да врши следење на емисиите на стакленички гасови од инсталацијата врз основа на одобрен План за следење на емисиите на стакленички гасови и кој е дел од дозволата од член 44 од овој Закон.
- (2) Операторот на воздухоплов е должен да врши следење на емисиите на стакленички гасови од воздухопловната активност врз основа на одобриениот Планот за следење на емисиите на стакленички гасови од воздухопловна активност согласно член 53 од овој Закон.
- (3) Следењето на емисиите на стакленичките гасови од страна на операторот и операторот на воздухоплов се врши врз основа на методологија која ја пропишува Министерот.
- (4) Операторот и операторот на воздухоплов се должни соодветно да ја подобруваат методологијата за следење на стакленичките гасови и соодветно да го менуваат Планот за следење.
- (5) Владата на Република Северна Македонија на предлог на Министерството во согласност со органот надлежен за транспорт и врски ја утврдува содржината на планот за следење, елементите за пишаните постапки и придружните документи што се доставуваат заедно со плановите за следење од воздухопловни активности.

Член 52

Поедноставен план за следење

- (1) Операторот на инсталација со ниски емисии на стакленички гасови може да побара одобрување од Министерството да користи поедноставен План за следење.
- (2) Одредбите од ставот (1) на овој член, не се применуваат на инсталации што вршат активности утврдени согласно со член 44 став (2) на овој закон, во кои е вклучен N₂O.
- (3) Пред одобрување на Поедноставен план за следење од став (1) на овој член, Министерството е должно да врши поедноставена проценка на ризик, за да утврди дали предложените активности и постапки за контрола се пропорционални со непосредните ризици и контролни ризици и да го оправда користењето на таков Поедноставен план за следење.
- (4) Министерството може да побара од операторот да спроведе проценка на ризикот во согласност со ставот (3) на овој член.
- (5) Во случај кога инсталацијата со ниски емисии што подлежи на поедноставен следење го надминува прагот пропишан согласно ставот (8) на овој член во која било календарска година, операторот е должен без одложување да го извести Министерството.

(6) Во ситуацијата од став (5) на овој член, операторот е должен без одложување да достави до Министерството измена на Планот за следење согласно член 48 од овој закон.

(7) Министерството ќе му дозволува на операторот да продолжи со поедноставено следење доколку операторот докаже дека прагот пропишан согласно став (8) на овој член, не бил надминат во изминатите пет извештајни периоди и дека нема повторно да биде надминат во наредниот извештаен период.

(8) Министерот ги пропишува условите што треба да ги исполни инсталацијата за да се смета како инсталација со ниски емисии, како и условите, активностите, постапките, протоколот на податоци и контролните методи, како и неопходната документација што мора да се достави со цел да му се дозволи на операторот од став (1) на овој член да користи Поедноставен план за следење.

Член 53

Измена на Планот за следење

(1) Операторот и операторот на воздухоплов се должни редовно да проверуваат дали нивниот План за следење ја отсликува природата и функционирањето на инсталацијата или воздухопловната активност и дали може да се подобри методологијата за следење.

(2) Операторот и операторот на воздухоплов се должни да го изменат Планот за следење, доколку:

- 1) доаѓа до нови емисии поради вршење нови активности или поради користење нови горива или материјали што не се содржани во Планот за следење;
- 2) промена во достапноста на податоците, поради користење нови типови на мерни инструменти, методи на земање примероци или методи на анализа, или од други причини, што доведува кон повисока точност во определувањето на емисиите;
- 3) утврдено е дека се неточни податоците што резултираат од претходно користената методологија за следење;
- 4) промената на Планот за следење ја подобрува точноста на пријавените податоци, освен доколку тоа е технички неизводливо или предизвикува неразумни трошоци;
- 5) Планот за следење не е во согласност со условите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон, а Министерството бара од операторот или операторот на воздухоплов да се измени истиот или
- 6) неопходно е да се одговори на предлозите за подобрување на Планот за следење содржани во Извештајот за верификација издаден согласно членот 59 од овој закон.

Член 54

Одобрување на измени на Планот за следење

(1) Операторот и операторот на воздухоплов се должни без одлагање да го известат Министерството за сите предлози за измени на Планот за следење.

(2) По приемот на известувањето од ставот (1) на овој член, Министерството утврдува дали предложената измена на Планот за следење е значителна, во тој случај го известува операторот или операторот на воздухоплов неопходно да го достави изменетиот План за следење и неопходната придружна документација за одобрување.

(3) Доколку Министерството утврди дека предложената измена на Планот за следење од став (1) на овој член не е значителна, може да му дозволи на операторот или операторот на воздухоплов да го достави изменетиот План за следење на одобрување до 31 декември истата година.

(4) Кога Министерството смета дека измената не е значителна, е должен веднаш да го информира операторот или операторот на воздухоплов.

(5) Одредбите од членот 49 од овој закон, соодветно се применуваат на постапката на одобрување на измената на Планот за следење на операторот.

(6) Одредбите од членот 52 од овој закон, соодветно се применуваат на постапката за одобрување на измената на Планот за следење од операторот на воздухоплов.

(7) Операторот и операторот на воздухоплов се должни да водат евиденција за сите измени на Планот за следење.

(8) Министерот во соработка со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски, ги пропишува значителните измени од ставот (2) на овој член како и содржината на евиденцијата од ставот (7) на овој член.

Член 55

Спроведување на измените

(1) Пред добивање на одобрување за измените на Планот за следење или информација во согласност со член 57 на овој закон, операторот и операторот на воздухоплов може да вршат следење и известување користејќи го изменетиот План за следење, доколку може разумно да се претпостави дека предложените измени не се значајни, или кога следењето на емисиите на стакленички гасови во согласност со првичниот План за следење би довело до нецелосни податоци за емисиите.

(2) Во случај на сомнежи, се додека не се добие одобрување на изменетиот план за следење или информација во согласност со членот 57 на овој закон, операторот или операторот на воздухоплов се должни да вршат следење и известување користејќи го изменетиот и првичниот План за следење.

(3) По приемот на одобрувањето за измените на Планот за следење или информацијата во согласност со членот 57 на овој закон, операторот и операторот на воздухоплов се должни да ги користат само податоците поврзани со изменетиот План за следење и да вршат следење и известување на емисиите на стакленички гасови користејќи го само изменетиот План за следење од датумот на кој важи таа верзија на Планот за следење.

Член 56

Методологии за следење

(1) Следењето на емисиите на стакленички гасови од стационарна инсталација и воздухопловната активност треба да се врши со примена на пропишаните методологии за следење одобрени од Министерството.

(3) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски ги пропишува методологиите за следење на емисиите на стакленички гасови од воздухопловни активности.

Член 57

Техничката изводливост и неразумни трошоци

- (1) Кога операторот или операторот на воздухоплов тврдат дека примената на одредена методологија за следење технички не е изводлива, Министерството е должно да ја процени техничката изводливост, земајќи го предвид образложението на операторот или операторот на воздухоплов.
- (2) Образложението од став (1) на овој член се заснова на техничките ресурси на операторот или операторот на воздухоплов за да ги задоволат потребите на предложениот систем или барањето што може да се спроведе во бараното време за потребите за овој Закон. Во овие технички ресурси спаѓа и достапноста на потребните техники и технологија.
- (3) Кога операторот или операторот на воздухоплов тврдат дека примената на одредена методологија за следење би предизвикала неразумни трошоци, Министерството е должно да процени дали трошоците се неразумни, земајќи го предвид образложението на операторот.
- (4) Доколку Министерството оцени дека тврдењето од став (1) односно (3) на овој член е оправдано, ќе ја одобри предложената методологија за следење.
- (5) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски го пропишува начинот на проценка на техничката изводливост и неразумните трошоци.

Член 58

Управување и контрола на податоците

- (1) Операторот и операторот на воздухоплов се должни да воспостават, документираат, спроведуваат и одржуваат пишани постапки за активности за текот на податоците за следење и известување за емисиите на стакленички гасови, и да се грижат извештајот за годишните емисии од член 63 од овој закон да не содржи погрешни и неистинити податоци и да е во согласност со Планот за следење, и со пишаните постапки и одредби од овој закон.
- (2) За целите на ставот (1) на овој член, операторот и операторот на воздухоплов се должни да воспостават, документираат, спроведуваат и одржуваат ефективен систем за контрола и да обезбедат дека Извештајот за годишните емисии што резултира од активностите за текот на податоци, не содржи погрешни и неистинити податоци и е во согласност со Планот за следење и со одредбите на овој Закон.
- (3) Операторот и операторот на воздухоплов се должни да ја следат ефективността на системот за контрола, вклучително и преку вршење интерни ревизии и земање во предвид на наодите на верификаторот во тек на верификацијата на годишните извештаи за емисии извршени согласно со членот 63 од овој закон.
- (4) Во согласност со следењето од став (3) на овој член, секогаш кога ќе се утврди дека контролниот систем е неефикасен или непропорционален со идентификуваните ризици, операторот и операторот на воздухоплов ќе се стремат да го подобрат контролниот систем

и да го изменат Планот за следење или односните пишани постапки за активностите за текови на податоците, како што е соодветно.

(5) Министерот ги пропишува условите на системот за контрола на операторот од став (2) на овој член.

(6) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски ги пропишува условите на системот за контрола на операторот на воздухоплов од став (2) на овој член.

Член 59

Евиденција и документација

(1) Операторот и операторот на воздухоплов се должни да водат евиденција за сите релевантни податоци и информации од следењето, како и да ги чуваат истите во период од најмалку 10 години.

(2) Документираните и архивирани податоци од следењето се користат за верификација на извештаите за годишните емисии во согласност со член 67 од овој закон.

(3) Доколку е применливо, податоците пријавени од операторот или операторот на воздухоплов содржани во системот на електронско известување и управување со податоците воспоставени од Министерството, може да се сметаат како документирани и архивирани од операторот или операторот на воздухоплов, доколку истите имаат пристап до тие податоци.

(4) Операторот и операторот на воздухоплов се должни да обезбедат дека релевантните документи се достапни по потреба за да се обезбеди проток на податоци и за контролни активности.

(5) Операторот или операторот на воздухоплов се должни да ги достават документите до Министерството и верификаторот што го верификува Извештајот за годишните емисии, на нивно барање.

(7) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски ги пропишува минималните податоци и информации што треба да ги документира и архивира операторот на воздухоплов во согласност со став (1) на овој член.

Член 60

Временска динамика и обврски за известување

(1) Операторот и операторот на воздухоплов се должни најдоцна до 31 март секоја година да достават до Министерството, Извештај за годишните емисии што ги опфаќа годишните емисии во периодот на известување, верификуван согласно член 67 од овој закон.

(2) Министерството може да побара од операторите и операторите на воздухоплови да поднесат верификуван Извештај за годишните емисии од став (1) на овој член порано, но не порано од 28 февруари.

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член, кога операторот или операторот на воздухоплов по добивањето на дозволата или одобрувањето на Планот за следење за првпат го поднесуваат извештајот за годишните емисии, истиот треба да го покрива периодот од денот на издавање на дозволата или кога станува правосилно одобрувањето на Планот за следење, до 31 декември истата година.

(4) Во случај на престанок на активностите, операторот или операторот на воздухоплов доставува Извештајот за годишните емисии до Министерството без одлагање, за периодот од 1 јануари од тековната година до денот кога решението за повлекување на дозволата или лиценцата за работа станува правосилна.

(5) Министерот ги пропишува формата и содржината на Извештајот за годишните емисии на операторот од став (1) на овој член.

(6) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски ги пропишува формата и содржината на Извештајот за годишните емисии на операторот на воздухоплов, од став (1) на овој член.

Член 61

Определување на емисиите од Министерството

(1) Министерството врши проценки на емисиите на инсталацијата или операторот на воздухоплов во секоја од следниве ситуации:

- 1) не е доставен верификуван Извештај за годишните емисии од страна на операторот или операторот на воздухоплов во рокот утврден во член 63 од овој закон;
- 2) верификуваниот извештај за годишни емисии од член 67 од овој Закон не е во согласност со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;
- 3) извештајот за годишните емисии на операторот или операторот на воздухоплов не е верификуван согласно член 67 од овој закон.

(2) Кога верификаторот изјавил, во извештајот за верификација постоењето на нематеријални погрешни искази кои не биле коригирани од операторот или операторот на воздухопловот пред да го издаде извештајот за верификација, надлежниот орган ги проценува тие погрешни искажувања и е потребно да се направи конзервативна проценка на емисиите на инсталацијата или операторот на воздухоплов каде што е соодветно. Надлежниот орган го информира операторот или операторот на воздухоплов дали и кои корекции се потребни во годишниот извештај за емисиите. Операторот или операторот на воздухоплов ги прават тие информации достапни на верификаторот.

(3) Кога Министерството утврдува дека погрешните податоци од став (2) на овој член се важни за известувањето на емисиите на стакленички гасови, е должен да врши конзервативна проценка на емисиите на инсталацијата или воздухопловната активност.

(4) Министерството ќе го известува операторот или операторот на воздухоплов кои корекции се потребни во извештајот за годишните емисии.

(5) Операторот или операторот на воздухоплов се должни да ги доставуваат до верификаторот информациите добиени од Министерството согласно став (4) на овој Член.

(6) Во случаите од ставот (1) на член, Министерството изготвува извештај врз основа на достапните податоци за емисиите на стакленички гасови за конкретна инсталација или воздухопловна активност. Трошоците за изготвување на извештајот се на товар на операторот или операторот на воздухоплов. Врз основа на извештајот, Министерството му издава на операторот или операторот на воздухоплов решение со кое се утврдува количеството на емисиите на стакленички гасови што се испуштени од инсталацијата или воздухопловната активност во атмосферата во текот на претходната година. Жалбата против оваа решение не го одлага неговото извршување.

Член 62

Пристап до информации

Извештаите за годишните емисии од членот 63 од овој закон во Министерството се достапни на јавноста во согласност со одредбите од Законот за животната средина освен доколку операторите или операторите на воздухоплови не укажат кои информации во нивите извештаи ги сметаат за трговски или индустриски доверливи.

Член 63

Известување за подобрувањата на методологијата за следење

- (1) Секој оператор и оператор на воздухоплов редовно ќе проценува дали може да ја подобри методологијата за следење која ја применува.
- (2) Операторот, кога е соодветно, е должен да поднесе до Министерството на одобрување извештај за подобрувањата на методологијата за следење (во натамошен текст: извештај за подобрување).
- (3) Доколку извештајот за верификација од членот 67 од овој закон, открие исклучителни неусогласености или дава препораки за подобрувања, операторот или операторот на воздухоплов е должен, најдоцна до 30 јуни од годината во која извештајот за верификација е издаден од страна на верификаторот, да достави на одобрување до Министерството, извештај за подобрување.
- (4) Кога е применливо, извештајот за подобрување од став (3) на овој член може да се комбинира со извештајот за подобрувањето од став (2) на овој член.
- (5) По исклучок, обврската за поднесување на извештај од став (3) на овој член не се применува доколку операторот или операторот на воздухоплов соодветно ги усогласил сите неусогласености и препораки за подобрување и доставил соодветни измени на Планот за следење до Министерството на одобрување според член 56 од овој член пред рокот утврден во став (3) на овој член.
- (6) По исклучок од став (3) на овој член, обврската за доставување на извештај за подобрување не се применува за операторот на инсталација со ниски емисии на стакленички гасови.
- (7) Доколку извештајот од став (1) на овој член има влијание врз одобриениот План за следење, Министерството соодветно ќе го измени.
- (8) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за транспорт и врски ги пропишува условите за известување за подобрување на методологијата за следење како и содржината на извештаите за подобрување и роковите за поднесување на извештајот за подобрување.

8. ВЕРИФИКАЦИЈА И АКРЕДИТАЦИЈА

Член 64

Верификација на извештајот за емисии

- (1) Извештајот за годишните емисии на операторот и на операторот на воздухоплов од член 63 на овој закон се верификува од страна на верификатор.
- (2) Верификаторот од став (1) на овој член, врши верификација на Извештајот за годишните емисии согласно со пропишана постапка за верификација.
- (3) По спроведување на верификацијата, верификаторот е должен да издаде извештај за верификација до операторот или операторот на воздухоплов.
- (4) Институтот за акредитација на Република Северна Македонија (во натамошен текст: Институт) е надлежен орган за акредитација на правните лица што ги исполнуваат условите за верификатор.
- (5) Одредбите од Законот за акредитација и другите општи акти на Институтот, соодветно се применуваат на процесот на акредитација, освен доколку со овој закон поинаку не е предвидено.
- (6) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за енергетика ги пропишува условите за верификатори, процесот и критериумите за верификација како и формата и содржината на Извештајот за верификација од став (3) на овој член.

Член 65

Барање за акредитација

- (1) Барањето за акредитација на верификатор, покрај информациите и придружните документи потребни согласно Законот за акредитација и општите акти на Институтот, содржи информации и придружни документи релевантни за акредитација на верификатори согласно со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.
- (2) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за енергетика ги пропишува барањето и информациите и документите за акредитација на верификатори од став (1) на овој член.

Член 66

Оценување на верификаторот

Во текот на акредитација на верификатор и следењето на акредитираните верификатори, кога е соодветно Институтот го оценува:

- 1) исполнувањето на условите утврдени со Законот за акредитација;
- 2) исполнувањето на условите утврдени со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон; и
- 3) надлежноста за вршење верификација на извештаите на операторот или на операторот на воздухоплов во согласност со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

Член 67

Тим за проценка

(1) Во текот на проценката на верификаторите од член 69 од овој закон, комисијата за проценка назначен од Институтот ги врши:

- 1) преглед на сите релевантни документи и записи од член 68 на овој Закон;
- 2) посета на просториите на подносителот на барањето за да прегледа репрезентативен примерок од интерната документација за верификација и да го оцени спроведувањето на системот за управување со квалитетот на подносителот на барањето, како и постапки постапките за верификација или процесите утврдени од подносителот на барањето;
- 3) оценка на репрезентативен дел од бараниот обем за акредитација и работењето и стручноста на репрезентативен број на персонал на барателот вклучен во верификацијата на извештаите на операторот или на операторот на воздухоплов, за да се увери дека персоналот работи во согласност со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

(2) При спроведување на активностите од став (1) на овој член, комисијата за проценка треба да ги исполнува условите и да ги применува постапките утврдени со Законот за акредитација.

(3) Покрај условите утврдени со Законот за акредитација, комисијата за проценка треба да ги исполнува условите за составот на комисијата за проценка и компетентност за проценка на верификатор.

(4) Министерот кој раководи со органот на државна управа надлежен за животната средина во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за енергетиката ги пропишува условите за составот на комисијата за проценка и компетентност за проценка од став (3) на овој член.

Член 68

Известување од верификаторот

(1) Секој верификатор, е должен до 15 ноември секоја година, да ги испраќа до Институтот следниве информации:

- 1) планираното време и места на верификациите што верификаторот ги има закажано;
- 2) адреса и податоци за контакт на операторите или операторите на воздухоплови чии емисии се предмет на негова верификација;
- 3) имињата на членовите на тимот за верификација и обемот на акредитацијата под која спаѓа активноста на операторот или на операторот на воздухоплов.

(2) Доколку се појавуваат промени во информациите од ставот (1) на овој член, верификаторот е должен да извести Институтот.

Член 69

Програма за надзор

- (1) Институтот, најдоцна до 31 декември секоја година, доставува до Министерството, Програма за надзор над исполнувањето на условите за акредитација од страна на верификаторите (во натамошен текст: Програма за надзор).
- (2) Програмата за надзор од став (1) на овој член, треба да содржи список на верификаторите акредитирани од Институтот и на оние кои го известиле согласно со член 71 од овој Закон дека имаат намера да вршат верификации.
- (3) Програмата за надзор ги содржи најмалку следниве информации во врска со секој верификатор:
 - 1) предвиденото време и место на верификација;
 - 2) информации за активностите што Институтот ги планирал за тој верификатор, особено во врска со активностите за надзор и реакредитација;
 - 3) датумите на закажените проценки што треба да ги врши Институтот за да го процени верификаторот, вклучувајќи ги адресата и податоците за контакт на операторите или операторите на воздухоплови што ќе бидат посетени во тек на проценката.
- (4) Доколку се појавуваат промени во информациите од став (2) и (3) на овој член, Институтот треба да достави до Министерството ажурирана Програма за надзор најдоцна до 31 јануари секоја година.
- (5) Институтот, најдоцна до 1 јуни секоја година, доставува извештај до Министерството, за спроведување на Програмата за надзор.
- (6) Министерот во согласност со министерот кој раководи со органот надлежен за економијата, ги пропишува формата и содржината на извештајот од став (5) на овој член.

Член 70

Размена на информации

- (1) Институтот го информира Министерството за секоја евентуална суспензија, повлекување или намалување на акредитацијата на верификаторот, престанок на суспензија или преиначена одлука на Институтот за суспензија, повлекување или намалување, поради одлука по жалба.
- (2) Министерството секоја година го информира Институтот за:
 - 1) релевантните резултати од проверката на извештајот на операторот и операторот на воздухоплов и извештаите за верификација, особено за секоја идентификувана неусогласеност на верификатор со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;
 - 2) резултати од инспекција на операторот или на операторот на воздухоплов кога тие резултати се релевантни за Институтот во врска со акредитацијата на верификаторот и кога тие резултати вклучуваат и некоја идентификувана неусогласеност на верификаторот со одредбите на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;
 - 3) резултатите од оценка на документацијата за интерната верификација на верификаторот, каде органот на државна управа надлежен за животната средина ја оценил документацијата за интерна верификација.

(3) Доколку информациите од став (1) на овој член докажуваат дека Министерството утврдил неусогласеност на верификаторот со овој закон или прописите донесени врз основа на овој закон, Институтот ќе го смета соопштувањето на таа информација како поплака во смисла на Член 74 од овој Закон.

Член 71

Поплаки и преставки

(1) Министерството, операторот или операторот на воздухоплов, како и други заинтересирани страни може да поднесат поплаки и преставки до Институтот, во врска со верификаторот.

(2) Доколку Институтот примил поплака и преставка од ставот (1) на овој член, постапува во рок и на начин утврден со прописите за преставки и поплаки, а особено треба да:

- 1) одлучува за валидноста на преставката односно поплаката;
- 2) осигура дека на засегнатиот верификатор му е дадена можност да ги поднесе своите согледувања;
- 3) презема соодветни мерки;
- 4) ја евидентира поплаката и преземените дејствија; и
- 5) одговара на подносителот на преставката односно поплаката.

Член 72

Форма и начин за размена на електронски податоци

(1) Министерството, покрај формата пропишана со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон, може да побара од операторот и операторот на воздухоплов како и верификаторот да користат електронски обрасци или специфични формулари на документи за поднесување на Планот за следење и измени на Планот за следење, како и за доставување на извештаите на годишните емисии, извештаи за верификација, и извештаи за подобрување.

(2) Министерот го пропишува начинот на доставување и формата на електронски обрасци или специфични формулари на документи и извештаи од став (1) на овој член.

9. МЕЃУСЕКТОРСКА СОРАБОТКА

Член 73

Образование во областа на климатските промени

- (1) Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен надлежен за образование и наука одобрува програми за основно и средно училиште, кои предвидуваат климатски акции како изборен или задолжителен предмет.
- (2) Министерството во соработка со органот на државната управа надлежен надлежен за образование и наука обезбедува поддршка за образовни и научни институции, професионални организации, граѓански организации основани за промовирање на климатски акции.
- (3) Владата на Република Северна Македонија, Министерството и органот на државната управа надлежен надлежен за образование и наука, обезбедуваат поддршка за објавување книги, брошури, летоци за теми поврзани со негативните ефекти од климатските промени и за можните мерки што треба да се преземат за намалување на стакленичките гасови емисии и да се прилагодат на климатските промени.

Член 74

Информации и јавна свест

- (1) Министерството, општините, општините на градот Скопје и градот Скопје на својата веб - страница ги објавува основните плански документи подготвени согласно овој закон.
- (2) Органите на државната управа, општините, општините на градот Скопје и градот Скопје спроведуваат информативни кампањи, за да ја подигнат свеста на јавноста во врска со негативните ефекти од климатските промени и да преземат евентуални мерки за намалување на емисиите и адаптација кон климатските промени со цел да се постигнат целите на овој закон.
- (3) Општините, општините на градот Скопје и градот Скопје ќе поттикнат развој на наставни програми за климатски аспекти и ќе поддржат активности за подигање на јавната свест за климатските промени и ублажување и адаптација на климата.

Член 75

Родови аспекти, млади и ранливи групи

- (1) Органите на државната управа при промовирањето на климатската политика се грижат и за родовите аспекти и специфичните потреби на најранливите групи, вклучително и млади луѓе.
- (2) Органите на државната управа управа промовираат учеството на ранливите групи, вклучително и младите луѓе во донесувањето одлуки поврзани со климата.

Член 76

Пренос, истражување и развој на технологија

- (1) Органите на државната управа промовираат истражување, развој и трансфер на технологија за поддршка на националните активности за климатските промени во рамките на нивните надлежности.
- (2) Органите на државната управа промовираат формирање национални и меѓународни центри за обука поврзани со климатските акции и механизми за соработка насочени кон пренесување на климатските технологии и најдобрите практики поврзани со климата.

Член 77

Признанија и награди

- (1) Признанија и награди за достигнувања во областа на климатските акции се доделуваат за:
 - постигнувања во развојот на технологијата што ги минимизираат негативните ефекти врз климатските промени;
 - придонес кон постигнување на јаглеродна неутралност на општествено одговорни компании и финансиски институции;
 - развојни и истражувачки проекти кои придонесуваат за минимизирање на негативните ефекти врз климатските промени;
 - спроведување на образовни програми за климатски акции, и
 - подигнување на свеста за климатски акции
- (2) Признанија и награди од ставот (1) од овој член доделува министерот, на 22 април секоја година за преземени активности во претходната година.
- (3) Доделувањето признанија и награди се врши врз основа на оглас за јавен конкурс кој го објавува Министерството.
- (4) Секое физичко и правно лице има право да предложи кандидат на конкурсот.
- (5) За оценување на примените кандидатури, министерот формира Комисија за награди и признанија.
- (6) Министерот ја пропишува постапката, начинот и условите за доделување на признанија и награди, како и составот, начинот на работа на Комисија од став (5) на овој член.

10. НАДЗОР

Член 78

Надзорни органи

- (1) Надзор над примената на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон врши Министерството.
- (2) Инспекцискиот надзор над примената на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон ги врши Државниот инспекторат за животна средина, преку државните инспектори за животна средина (во натамошен текст: Инспектори).

Член 79

Делокруг на надзор на инспекторот

- (1) При вршењето на надзорот од својот делокруг на активности, инспекторот има право и обврска да:
 - 1) врши увид и контрола со цел да утврдат дали операторот на стационарна инсталација има дозвола за емисија на стакленички гасови (член 44 став (1));
 - 2) врши увид и контрола дали операторот соодветно го информирал стручниот орган за сите планирани промени во природата или функционирањето на инсталацијата, или за проширување или значително намалување на нејзиниот капацитет, или промени во идентитетот на операторот на инсталацијата (член 48);
 - 3) врши увид и контрола дали операторот однапред го информирал стручниот орган за прекинот на активноста во инсталацијата, согласно членот 50 од овој закон;
 - 4) врши увид и контрола со цел да се утврди дали операторот на кој му престанала важноста на дозволата во согласност со членот 51 од овој закон, има доставено извештај за емисиите до Министерството во согласност со членот 51 став (3) на овој закон;
 - 5) врши увид и контрола со цел да утврди дали операторот на воздухоплов има одобрен План за следење за да врши следење на емисиите на стакленички гасови согласно член 53 од овој Закон и дали активностите на следење се вршат во согласност со Планот за следење (член 53);
 - 6) врши увид и контрола со цел да се утврди дали инсталацијата што е предмет на поедноставен следење го информирала соодветно Министерството кога го надминала прагот, и дали операторот иницирал значителна измена на Планот за следење (член 55 став (5) и (6));
 - 7) врши увид и контрола дали во ситуациите утврдени во член 56 став (2) на овој закон, е иницирана измена на Планот за следење;
 - 8) врши увид и контрола дали Министерството е редовно информиран за измените на Планот за следење во согласност со член 57 став (1) на овој закон;
 - 9) врши увид и контрола со цел да се утврди дали во ситуација како оваа од член 56 став (2) на овој Закон, операторот или операторот на воздухоплов поднел на одобрување изменетиот План за следење и неопходните придружни документи до органот на државна управа надлежен за животната средина (член 56 став (2));

- 10) врши увид и контрола дали се води редовна евиденција за сите измени на Планот за следење (член 56 став (7));
 - 11) врши увид и контрола со цел да се утврдат дали измените на Планот за следење се спроведуваат во согласност со член 58 од овој закон;
 - 12) врши увид и контрола со цел да се утврди дали се води евиденција на сите релевантни податоци од следењето и информациите прибрани во согласност со член 60 од овој закон и дали тие се чуваат за период од најмалку 10 години (член 62);
 - 13) врши увид и контрола со цел да се утврди дали верификуваниот Извештај за годишните емисии, заедно со извештајот за верификација се доставени до Министерството во согласност со член 62 на овој закон;
 - 14) врши увид и контрола со цел да се утврди дали уредно е доставен Извештај за подобрување согласно член 66 од овој закон;
 - 15) врши увид и контрола дали се спроведуваат другите обврски утврдени со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.
- (2) На барање на инспекторот, државен службеник од стручниот орган исто така учествува во инспекцискиот надзор.

Член 80

Решенија на инспекторот

(1) При вршењето на инспекциски надзор, инспекторот, со решение:

- 1) ќе го ограничува или забранува работењето на инсталацијата што врши активности без дозвола, за период не подолг од 15 дена, и ќе му нареди на операторот во рок не подолг од 60 дена од утврдувањето на нерегуларноста да поднесе барање за добивање дозвола до органот на државна управа надлежен за животната средина (член 44 став (1));
- 2) ќе му нареди на операторот во рок од 8 дена од денот на вршење на инспекцискиот надзор, да го извести органот на државна управа надлежен за животната средина доколку во текот на надзорот утврди промени во природата или функционирањето на инсталацијата, или проширување или значително намалување на нејзиниот капацитет, или промени во идентитетот на операторот на инсталацијата (Член 48);
- 3) ќе му нареди на операторот или на стечајниот управник во рок од 8 дена од денот на вршење на инспекциски надзор, да го извести органот на државна управа надлежен за животната средина доколку во текот на надзорот утврди дека некоја активност што ја вршела инсталацијата и е вклучена во дозволата е прекината (член 50);
- 4) ќе му нареди на операторот во рок од 30 дена од денот на вршење на инспекцискиот надзор, да достави извештај за емисиите до органот на државна управа надлежен за животната средина, доколку утврдил дека за активноста за која е прекината важноста на дозволата согласно член 51 од овој закон, не е доставен извештај за емисиите во согласност со член 51 став (3) на овој закон;
- 5) ќе му нареди на операторот на воздухоплов да достави План за следење на одобрување, доколку во тек на инспекцискиот надзор утврдил дека воздухопловната активност се врши без одобрен План за следење (член 53);

6) ќе му нареди на операторот и операторот на воздухоплов во рок од 30 дена од денот на вршење на инспекциски надзор, да ги хармонизира активностите на следење со Планот за следење, доколку при надзорот утврдил дека активностите на следење не се вршат во согласност со Планот за следење (член 53 став (1) и (2));

7) ќе му нареди на операторот да го информира Министерството во согласност со член 57 став (5) на овој закон како и да поднесе значителна измена на Планот за следење согласно со член 57 став (6) на овој закон, доколку при надзорот е утврдено дека инсталацијата со ниски емисии што е предмет на поедноставен следење го надминал пропишаниот праг (член 57 став (5) и (6));

8) ќе му нареди на операторот и операторот на воздухоплов да иницира измени на Планот за следење, доколку во текот на инспекцискиот надзор утврдил дека не е иницирана измена на Планот за следење во ситуациите од член 56 став (2) на овој закон како и во секоја друга ситуација каде во согласност со овој закон се смета дека е неопходна измената на Планот за следење;

9) ќе му нареди на операторот или операторот на воздухоплов да достави изменет План за следење и придружни документи до органот на државна управа надлежен за животната средина на одобрување во согласност со член 57 од овој закон;

10) ќе му нареди на операторот или операторот на воздухоплов да води уредна евиденција за сите измени на Планот за следење (член 57 став (7));

11) ќе му нареди на операторот или операторот на воздухоплов спроведување на измените на Планот за следење согласно член 58 од овој закон;

12) ќе му нареди на операторот или операторот на воздухоплов да води евиденција за сите релевантни податоци од следењето и информациите прибрани во согласност со член 61 од овој закон и да ги чува истите во согласност со овој закон (член 62);

13) ќе му нареди на операторот или операторот на воздухоплов уредно да достави верификуван Извештај за годишните емисии заедно со извештај за верификација, во согласност со член 66 од овој закон;

14) ќе нареди доставување на Извештај за подобрувањето во согласност со член 66 од овој закон;

15) ќе нареди спроведување на други обврски пропишани со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

(2) Доколку при вршење на инспекциски надзор, инспекторот утврдува дека субјектот на надзорот не се придржува кон условите од овој закон, со записник ќе ги констатира утврдените неисправности и неправилности и во решението ќе ги определи соодветните мерки што треба да се преземат.

(3) Жалба против решението на инспекторот може да се изјави согласно прописите за инспекциски надзор.

(4) Доколку субјектите од ставот (1) на овој член не постапат согласно со издаденото решение, инспекторот поведува прекршочна постапка пред надлежниот орган или, кога е соодветно, постапка за порамнување или посредување.

(5) Инспекторот покрај решението од ставот (1) на овој член, може да поведе прекршочна постапка пред надлежен орган.

(6) При вршењето на инспекцискиот надзор од ставот (1) на овој член, инспекторот има право да преземе и други мерки пропишани согласно прописите за инспекциски надзор.

11. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 81

Прекршоци од прва категорија

(1) Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност за микро трговци, од 500 до 2.000 евра во денарска противвредност за малите трговци, од 2.000 до 6.000 евра во денарска противвредност за средните трговци и од 2.000 до 10.000 евра во денарска противвредност за големите трговци, ќе се изрече на правно лице доколку:

- 1) не го информира стручниот орган за планираните промени во природата или функционирањето на инсталацијата, или за проширувањето или значителното намалување на нејзиниот капацитет, или за промените во идентитетот на операторот на инсталацијата (член 48);
- 2) не го информира навремено стручниот орган за прекилот на активноста што ја врши инсталацијата во согласност со член 50 од овој закон;
- 3) не ги врши активностите на следење во согласност со одобриениот План за следење (член 52 став (1) и (2));
- 4) не го информира стручниот орган во согласност со член 55 став (5) на овој закон, односно не доставува значителна измена на Планот за следење, кога инсталацијата со ниски емисии што е предмет на поедноставен следење го надминува утврдениот праг;
- 5) не иницирал измени на Планот за следење во ситуациите од член 56 став (2) на овој закон како и во секоја друга ситуација каде во согласност со овој закон се смета дека е неопходна измената на Планот за следење;
- 6) не го известил стручниот орган за предложената измена на Планот за следење во согласност со членот 57 став (1) на овој закон;
- 7) во ситуација од член 57 став (2) на овој член, не доставил изменет План за следење и неопходните придружни документи до стручниот орган на одобрување;
- 8) не води уредна евиденција за сите измени на Планот за следење (член 57 став (7));
- 9) не ги спроведува измените на Планот за следење во согласност со член 58 од овој закон;
- 10) не води евиденција за сите релевантни податоци од следењето и информациите прибрани во согласност со член 61 од овој закон и не ги чува истите за период од најмалку 10 години (член 62);
- 11) не доставил верифициран Извештај за годишните емисии заедно со извештајот за верификација, во согласност со член 63 од овој закон;
- 12) во пропишаниот рок не поднел Извештај за подобрување согласно член 63 од овој закон или
- 13) не постапил согласно решението издадено од инспекторот врз основа на член 83 од овој закон.

(2) Глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе се изрече на физичко лице за дејствијата од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе се изрече на одговорното лице во правното лице за дејствијата од ставот (1) на овој член.

(4) Надлежен орган за водење на прекршочна постапка и изрекување на прекршочна санкција за прекршоците од овој член, е надлежниот суд.

Член 82

Прекршоци од втора категорија

(1) Глоба во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност за микро трговци, од 1.500 до 6.000 евра во денарска противвредност за мали трговци, од 6.000 до 18.000 евра во денарска противвредност за средни трговци и од 6.000 до 30.000 евра во денарска противвредност за големи трговци, ќе се изрече на правно лице доколку:

1) во стационарна инсталација врши активности што доведуваат до емисија на стакленички гасови без дозвола издадена во согласност со овој закон (член 44 став (1));

2) врши воздухопловни активности без одобрен План за следење (член 52); или

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе се изрече на физичко лице за дејствијата од ставот (1) на овој член.

(3) Глоба во износ од 800 евра во денарска противвредност ќе се изрече на одговорното лице во правното лице за дејствијата од ставот (1) на овој член.

(4) На сторител на прекршок покрај глобата од ставот (1) на овој член, може да му се изрече и прекршочна санкција временна забрана на вршење на дејност на правно лице, во согласност со одредбите од Законот за прекршоците.

(5) На сторител на прекршок покрај глобите од став (2) и (3) на овој член, може да му се изрече и прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност на физичко лице или на одговорното лице во правното лице, во согласност со Законот за прекршоците.

(6) Надлежен орган за водење на прекршочна постапка и изрекување на прекршочна санкција за прекршоците од овој член, е надлежниот суд.

Член 83

Постапка за порамнување и спогодување

(1) За прекршоците утврдени во членот 84 став (1) точки 2), 4), 5) и 8) од овој закон, инспекторот е должен на сторителот на прекршокот да му предложи постапка за порамнување, пред да поднесе барање за поведување на прекршочна постапка.

(2) За прекршоците утврдени во член 85 од овој закон, инспекторот на сторителот на прекршок ќе му предложи постапка за спогодување, пред да поднесе барање за поведување на прекршочна постапка.

(3) Постапката за порамнување и спогодување се води во согласност со одредбите на Законот за прекршоците.

(4) Министерот ги пропишува формата и содржината на прекршочниот платен налог од ставовите (1) и (2) на овој член.

12. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 84

Основање на Советот

(1) Советот од член 8 од овој закон се формира во рок од 6 месеци по влегување во сила на овој закон.

Член 85

Донесување на Стратегијата и акцискиот план

(1) Стратегијата од член 16 од овој закон и Акцискиот план од член 18 од овој закон се донесува во рок од три години од влегувањето во сила на овој закон, а до донесување на нова стратегија се применува постојната.

(2) Секторските стратегии, планови и политики од член 19 од овој закон ќе се усогласат со одредбите на овој закон кога ќе се ревидираат или кога ќе бидат донесени за првпат во согласност со прописите во чии рамки се усвоени.

Член 86

Подзаконски прописи

Подзаконските прописи кои произлегуваат од овој закон ќе се донесат најдоцна во рок од три години од влегувањето во сила на овој закон.

Член 87

Национален инвентар на стакленички гасови

(1) Подзаконските прописите од член 26 став (4), член 29 став (3) од овој закон и член 44 став (2) од овој закон се донесуваат во рок од 18 месеци од влегување во сила на овој закон.

(2) Механизмот за следење и известување се воспоставува во рок од една година по стапување во сила на прописите од став (1) од овој член.

(3) Првиот Национален извештај за инвентарот на стакленички гасови се подготвува првата наредна година од воспоставување на Националниот систем на инвентар на стакленички гасови од ставот (2) од овој член.

Член 88

Јаглероден надоместок

Наплатата на надоместокот за јаглерод, подготовката на годишната Програма за финансирање на активностите за климатска акција и јавниот конкурс за распределба на средства од Програмата започнува да се применува по донесување на прописот од член 40 став (3) од овој закон.

Член 89

Дозволите за стакленички гасови за стационарни извори, следење на воздухопловните емисии на стакленички гасови

Поглавјето VI. Дозволи започнува да се применува по влегувањето на Република Северна Македонија во Европската унија, односно по утврдување на горната граница за дозволени емисии согласно Европската шема за тргување со емисии, со исклучок на делот за изработка и доставување на планови за следење..

Член 90

Изготвување на други извештаи

- (1) Првиот Извештајот за политиките и мерките во согласност со член 33 став (1) на овој закон ќе се подготви и достави по влегувањето во сила на прописот од член 26 став (4) од овој закон.
- 2) Првиот извештај за проекциите за антропогените емисии на стакленички гасови по извори и отстранувањето преку апсорбенти, во согласност со член 33 став (1) на овој закон, ќе се подготви по влегувањето во сила на прописот од член 26 став (4) од овој закон.
- 3) Извештајот за акциите за адаптација во согласност со член 36 на овој Закон ќе се достави најдоцна до 15 март 2025 година.

Член 91

Престанок на важење на одредби од други прописи

Со денот на отпочнување на примената на овој закон, престануваат да важат одредбите од членовите 187, 188, 188 -а, 189, 190 и 190 -а од Законот за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр.53/05, 81/05,24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11,123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16, 99/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.89/22 и 171/22)

Член 92

Влегување во сила

Овој Закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија.“, а ќе започне да се применува од први јануари 2024 година.